

Date Printed: 01/14/2009

JTS Box Number: IFES_27

Tab Number: 36

Document Title: REPUBLIC OF ESTONIA CONSTITUTION

Document Date: 1992

Document Country: EST

Document Language: ENG

IFES ID: CON00081

* D E O A 6 E O B - B A 2 9 - 4 D D 7 - B D 8 5 - 3 8 C 1 A 4 A 7 D 9 3 5 *

EESTI VABARIIGI
PÕHISEADUS

REPUBLIC OF ESTONIA
CONSTITUTION

Con/EST/1992/001/eng-est

EESTI VABARIIGI
PÕHISEADUS

REPUBLIC OF ESTONIA
CONSTITUTION

Eesti Vabariigi Riigikantselei
Tallinn 1993

EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki,
mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja
kuulutatud 1918. aastal 24. veebruaril,
mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele,
mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tule-
vastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus,
mis peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade —
võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel 1992. aasta
28. juuni rahvahääletusel vastu järgmise põhiseaduse.

I peatükk Üldsätted

§ 1. Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigi-
võimu kandja on rahvas.

Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ning vöörandamatu.

§ 2. Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu
tervik.

Eesti on riiklikult korralduselt ühtne riik, mille territooriumi haldusjaotuse
sätestab seadus.

§ 3. Riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate
seaduste alusel. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on
Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

Seadused avaldatakse ettenähtud korras. Täitmiseks kohustuslikud saavad olla
üksnes avaldatud seadused.

§ 4. Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtute tegevus on
korraldatud võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõttel.

§ 5. Eesti loodusvarad ja loodusressursid on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasu-
tada säästlikult.

§ 6. Eesti riigikeel on eesti keel.

§ 7. Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge. Riigilipu ja riigivapi kuju sätestab
seadus.

II peatükk Põhiõigused, vabadused ja kohustused

§ 8. Igal lapsel, kelle vanematest üks on Eesti kodanik, on õigus Eesti koda-
kondsusele sünnilt.

Unofficial translation from «Riigi Teataja»*

REPUBLIC OF ESTONIA CONSTITUTION

Unwavering in their faith and with a steadfast will to secure and develop a state which is established on the inextinguishable right of the Estonian people to national self-determination and which was proclaimed on February 24, 1918, which is founded on liberty, justice and law, which shall serve to protect internal and external peace and provide security for the social progress and general benefit of present and future generations, which shall guarantee the preservation of the Estonian nation and its culture throughout the ages —
the Estonian people adopted, on the basis of Article 1 of the Constitution which entered into force in 1938, by Referendum held on June 28, 1992, the following Constitution:

Chapter I General Provisions

Art. 1. Estonia is an independent and sovereign democratic republic wherein the supreme power of the state is vested in the people.

Estonian independence and sovereignty is interminable and inalienable.

Art. 2. The land area, territorial waters and airspace of Estonia are an inseparable and indivisible whole.

Estonia is politically a unitary state wherein the division of its territory into administrative units shall be established by law.

Art. 3. State power shall be exercised solely on the basis of this Constitution and such laws which are in accordance with the Constitution. Universally recognized principles and norms of international law shall be an inseparable part of the Estonian legal system.

Laws shall be published in a prescribed manner. Only laws which have been published shall have obligatory force.

Art. 4. The work of the *Riigikogu*** , the President of the Republic, the Government of the Republic and the courts shall be organized on the principle of separate and balanced powers.

Art. 5. The natural wealth and resources of Estonia are national assets, which shall be used economically.

Art. 6. The official language of Estonia shall be Estonian.

Art. 7. The national colours of Estonia are blue, black and white. The design of the national flag and the national coat-of-arms shall be established by law.

Chapter II Fundamental Rights, Liberties and Duties

Art. 8. Every child with at least one parent who is an Estonian citizen shall have the right, by birth, to Estonian citizenship.

* State gazette

** Estonian parliament

Igäühel, kes on alaealisena kaotanud Eesti kodakondsuse, on õigus selle taastamisele.

Kellelki ei tohi võtta sünniga omandatud Eesti kodakondsust.

Kellelki ei tohi veendumuste pärast võtta Eesti kodakondsust.

Eesti kodakondsuse saamise, kaotamise ja taastamise tingimused ning korra sätestab kodakondsuse seadus.

§ 9. Põhiseaduses loetletud kõigi ja igäühe õigused, vabadused ja kohustused on võrdselt nii Eesti kodanikel kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel.

Põhiseaduses loetletud õigused, vabadused ja kohustused laienevad juriidilistele isikutele niivõrd, kui see on kooskõlas juriidiliste isikute üldiste eesmärkide ja selliste õiguste, vabaduste ja kohustuste olemusega.

§ 10. Käesolevas peatükis loetletud õigused, vabadused ja kohustused ei välista muid õigusi, vabadusi ega kohustusi, mis tulenevad põhiseaduse mõttest või on sellega kooskõlas ja vastavad inimväärikuse ning sotsiaalse ja demokraatliku õigusriigi põhimõtetele.

§ 11. Õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.

§ 12. Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

Rahvusliku, rassilise, usulise või poliitilise vihkamise, vägivalda ja diskrimineerimise õhutamise on seadusega keelatud ja karistatav. Samuti on seadusega keelatud ja karistatav õhutada vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist ühiskonna-kihtide vahel.

§ 13. Igäühel on õigus riigi ja seaduse kaitsele. Eesti riik kaitseb oma kodanikku ka välisriikides.

Seadus kaitseb igäühte riigivõimu omavoli eest.

§ 14. Õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus.

§ 15. Igäühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igäüks võib oma kohtuasja läbivaatamisel nõuda mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist.

Kohus järgib põhiseadust ja tunnistab põhiseadusevastaseks mis tahes seaduse, muu õigusakti või toimingu, mis rikub põhiseaduses sätestatud õigusi ja vabadusi või on muul viisil põhiseadusega vastuolus.

§ 16. Igäühel on õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kellelki elu võtta.

§ 17. Kellegi au ega head nime ei tohi teotada.

§ 18. Kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärrikust alandavalt kohelda ega karistada.

Kedagi ei tohi tema vaba tahte vastaselt allutada meditsiini- ega teaduskatsetele.

§ 19. Igäühel on õigus vabale eneseteostusele.

Igäüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.

Any person who as a minor lost his or her Estonian citizenship shall have the right to have his or her citizenship restored.

No person may be deprived of Estonian citizenship acquired by birth.

No person may be deprived of Estonian citizenship because of his or her beliefs.

The conditions and procedures for the acquisition, loss and restoration of Estonian citizenship shall be established by the Law on Citizenship.

Art. 9. The rights, liberties and duties of everyone and all persons, as listed in the Constitution, shall be equal for Estonian citizens as well as for citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia.

The rights, liberties and duties listed in the Constitution shall extend to legal persons, to the extent that this is in accordance with the general aims of the legal persons, and with the nature of such rights, liberties and duties.

Art. 10. The rights, liberties and duties enumerated in the present Chapter shall not preclude other rights, liberties or duties which arise from the spirit of the Constitution or which are in accordance therewith and are compatible with human dignity and the principles of a society based on social justice, democracy and the rule of law.

Art. 11. Rights and liberties may be restricted only in accordance with the Constitution. Such restrictions must be necessary in a democratic society, and their imposition may not distort the nature of the rights and liberties.

Art. 12. All persons shall be equal before the law. No person may be discriminated against on the basis of nationality, race, colour, gender, language, origin, religion, political or other beliefs, financial or social status, or other reasons.

The incitement of national, racial, religious or political hatred, violence or discrimination shall be prohibited and punishable by law. The incitement of hatred, violence or discrimination between social strata shall equally be prohibited and punishable by law.

Art. 13. All persons shall have the right to the protection of the state and of the law. The Estonian state shall also protect its citizens in foreign states.

The law shall protect all persons against arbitrary treatment by state authorities.

Art. 14. Guaranteeing rights and liberties shall be the duty of the legislative, executive and judicial powers, as well as of local governments.

Art. 15. Every person shall have the right to bring a case before the courts if his or her rights or liberties have been violated. Any person whose case is being tried by a court of law shall be entitled to demand the determination of the constitutionality of any relevant law, other legal act or procedure.

The courts shall observe the Constitution and shall declare as unconstitutional any law, other legal act or procedure which violates the rights and liberties established in the Constitution or which otherwise contradicts the Constitution.

Art. 16. All persons shall have the right to life. This right shall be protected by law. No person shall be arbitrarily deprived of his or her life.

Art. 17. No person's honour or reputation may be defamed.

Art. 18. No person may be subjected to torture or to cruel or degrading treatment or punishment.

No person may be subjected to medical or scientific experiments without his or her freely given consent.

Art. 19. All persons shall have the right to free self-realization.

In exercising their rights and liberties and in fulfilling their duties, all persons must respect and consider the rights and liberties of others and must observe the law.

§ 20. Igäühel on õigus vabadusele ja isikupuutumatusel.

Vabaduse võib võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras:

- 1) süüdimõistva kohtuotsuse või kohtu poolt määratud aresti täitmiseks;
- 2) kohtu korralduse täitmata jätmise korral või seadusega sätestatud kohustuse täitmise tagamiseks;
- 3) kuriteo või haldusõiguserikkumise ärahoidmiseks, sellises õiguserikkumises põhjendatult kahtlustatava toimetamiseks pädeva riigorgani ette või tema pakkumise vältimiseks;
- 4) alaealise üle kasvatusliku järelevalve sisseseadmiseks või tema toimetamiseks pädeva riigorgani ette, et otsustada sellise järelevalve sisseseadmine;
- 5) nakkushaige, vaimuhaige, alkohooliku või narkomaani kinnipidamiseks, kui ta on endale või teistele ohtlik;
- 6) ebaseadusliku Eestisse asumise tõkestamiseks ning Eestist väljasaatmiseks või välisriigile väljaandmiseks.

Kellelki ei tohi võtta vabadust üksnes sel põhjusel, et ta ei ole suuteline täitma mingit lepingulist kohustust.

§ 21. Igäühele, kellelt on võetud vabadus, teatatakse viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil vabaduse võtmise põhjus ja tema õigused ning antakse võimalus teatada vabaduse võtmisest oma lähedastele. Kuriteos kahtlustatavale antakse viivitamatult ka võimalus valida endale kaitsja ja kohtuda temaga. Kuriteos kahtlustatava õigust teatada vabaduse võtmisest oma lähedastele võib piirata ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides.

Kedagi ei tohi vahi all pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase loata. Kohtu otsus teatatakse vahistatule viivitamatult talle arusaadavas keeles ja viisil.

§ 22. Kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.

Keegi ei ole kriminaalmenetluses kohustatud oma süütust tõendama.

Kedagi ei tohi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu.

§ 23. Kedagi ei tohi süüdi mõista teo eest, kui seda tegu ei tunnista kuriteoks seadus, mis oli jõus teo toimepanemise ajal.

Kellelegi ei tohi mõista raskemat karistust kui see, mida võinuks talle mõista õiguserikkumise toimepanemise ajal. Kui seadus sätestab pärast õiguserikkumise toimepanemist kergema karistuse, kohaldatakse kergemat karistust.

Kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada teo eest, milles teda vastavalt seadusele on mõistetud lõplikult süüdi või õigeks.

§ 24. Kedagi ei tohi tema vaba tahte vastaselt üle viia seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse.

Igäühel on õigus olla oma kohtuasja arutamise juures.

Art. 20. All persons shall have the right to liberty and security of person.

No person shall be deprived of his or her liberty, except in the cases and in accordance with procedures established by law:

- 1) to execute a conviction or a warrant for arrest issued by a court of law;
- 2) to ensure the fulfilment of obligations established by law, in cases of contempt of an instruction by a court of law;
- 3) to prevent a criminal act or the infringement of an administrative law, or to bring a person who is justifiably suspected of such an offence before a competent public authority, or to prevent his or her escape;
- 4) to arrange for a minor to be placed under supervision or to bring him or her before a competent public authority to determine whether supervision is required;
- 5) to place a person suffering from an infectious disease, mental illness, alcoholism or drug abuse in custody, if he or she is dangerous to himself or herself or to others;
- 6) to bar illegal immigration into Estonia and to expel a person from Estonia or extradite a person to a foreign state.

No person may be deprived of his or her liberty solely on the grounds of inability to fulfil a contractual obligation.

Art. 21. Any person who is deprived of his or her liberty shall be informed promptly, in a language and manner which he or she understands, of the reason for the arrest, and of his or her rights, and shall be given the opportunity to notify his or her immediate family of the arrest. An alleged criminal offender shall also be promptly given the opportunity to choose an confer with legal counsel. The right of an alleged criminal offender to notify his or her immediate family of the arrest may only be restricted in the cases and in accordance with procedures established by law, in order to prevent a criminal act or in the interest of establishing facts in criminal proceedings.

No person may be held in custody for more than forty-eight hours without specific permission by a court. Such a decision shall be promptly made known to the person in custody, in a language and manner he or she understands.

Art. 22. No person may be deemed guilty of a criminal offence before a conviction against that person by a court of law enters into force.

No person shall be required during a criminal proceeding to prove his or her innocence.

No person may be compelled to testify against himself or herself, or against immediate family.

Art. 23. No person may be convicted of an act, if that act did not constitute a criminal offence under a law which was in force at the time the act was committed.

No person may be given a more severe sentence than the one which was applicable at the time the offence was committed. If, subsequent to the offence being committed, a lessor sentence is established by law, this lessor sentence shall be applied.

No person may be tried or punished for a second time for an offence for which he or she has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law.

Art. 24. No person may be transferred against his or her free will from the jurisdiction of a court, which has been established by law, to the jurisdiction of another court.

Every person shall have the right to be present during his or her trial.

Kohtuistungid on avalikud. Kohus võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras oma istungi või osa sellest kuulutada kinniseks riigi- või ärisaladuse, kõlbluse või inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks või kui seda nõuavad alaealise, kannatanu või õigusemõistmise huvid.

Kohtuotsus kuulutatakse avalikult, välja arvatud juhud, kui alaealise, abielupoole või kannatanu huvid nõuavad teisiti.

Igäihel on õigus tema kohta tehtud kohtuotsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.

§ 25. Igäihel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele.

§ 26. Igäihel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusetele. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

§ 27. Perekond rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena on riigi kaitse all.

Abikaasad on võrdõiguslikud.

Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest.

Seadus sätestab vanemate ja laste kaitse.

Perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest.

§ 28. Igäihel on õigus tervise kaitsele.

Eesti kodanikul on õigus riigi abile vanaduse, töövõimetuse, toitjakaotuse ja puuduse korral. Abi liigid, ulatuse ning saamise tingimused ja korra sätestab seadus. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul.

Riik soodustab vabatahtlikku ja omavalitsuse hoolekannet.

Lasterikkad pered ja puuetega inimesed on riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all.

§ 29. Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul.

Kedagi ei tohi sundida tema vaba tahte vastaselt tööle ega teenistusse, välja arvatud kaitseväeteenistus või selle asendusteenistus, tööd nakkushaiguse leviku tõkestamiseks, loodusõnnetuse ja katastroofi korral ning töö, mida seadus alusel ja korras peab tegema süüdimõistetud.

Riik korraldab kutseõpet ja abistab töötajaid töö leidmisel.

Töötingimused on riigi kontrolli all.

Töötajate ja tööandjate ühingutesse ja liitudesse kuulumine on vaba. Töötajate ja tööandjate ühingu ja liidu võivad oma õiguste ja seaduslike huvide eest seista vahenditega, mida seadus ei keela. Streigiõiguse kasutamise tingimused ja korra sätestab seadus.

Court sessions shall be public. The court may, in the cases and in accordance with procedures established by law, decide to hold its sessions, wholly or in part, in closed session, for the protection of state or business secrets, public morals or the family life or privacy of persons, or where the interests of a minor, the victim or justice so require.

Court judgments shall be made public, unless the interests of a minor, a matrimonial partner or a victim require otherwise.

Every person shall have the right to appeal a judgment by a court in his or her case to a higher court, in accordance with procedures established by law.

Art. 25. All persons shall have the right to compensation for moral and material injuries caused by any person's unlawful action.

Art. 26. All persons shall have the right to the inviolability of family life and privacy. State and local government authorities and their officials may not interfere with the family life or privacy of any person, except in the cases and in accordance with procedures established by law for the protection of health or public morals, public order, the rights and liberties of others, or in order to prevent a criminal act or to apprehend a criminal.

Art. 27. The family, being fundamental for the preservation and growth of the nation, and as the basis for society, shall be protected by the state.

Spouses shall have equal rights.

Parents shall have the right and the duty to raise and care for their children.

The protection of parents and children shall be established by law.

The family shall be responsible for the care of its dependent members.

Art. 28. All persons shall have the right to health care.

Estonian citizens shall be entitled to state assistance in the case of old age, inability to work, loss of a provider, and need. The categories, extent, and conditions and procedures for assistance shall be established by law. Unless otherwise established by law, this right shall exist equally for Estonian citizens and citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia.

The state shall encourage voluntary and local government social care.

Families with many children and the disabled shall be entitled to special care by state and local authorities.

Art. 29. Every Estonian citizen shall have the right to freely choose his or her fields of activity, profession and place of work. The conditions and procedures for exercising this right may be established by law. Unless otherwise established by law, this right shall exist equally for Estonian citizens and citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia.

No person may be compelled against his or her free will to perform work or service, except service in the Defence Forces or alternative service, work required to prevent the spread of infectious diseases, work required in the event of a natural disaster or a catastrophe, or work which by law is required of a person who has been adjudged guilty of an offence.

The state shall organize vocational education and shall assist in finding work for persons seeking employment.

Working conditions shall be under state supervision.

Employers and employees may freely join unions and associations. In order to protect their rights and legal interests, unions and associations of employees and employers may use any means which are not prohibited by law. The conditions and procedures for exercising the right to strike shall be established by law.

Töövaidluste lahendamise korra sätestab seadus.

§ 30. Ametikohad riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes täidetakse seaduse alusel ja korras Eesti kodanikega. Kooskõlas seadusega võib neid ametikohti erandkorras täita ka välisriigi kodanike ja kodakondsuseta isikutega.

Seadus võib piirata mõne kategooria riigiteenistujate õigust tegelda ettevõtlusega ja koonduda tulundusühendustesse (§ 31) ning õigust kuuluda erakondadesse ja mõnda liiki mittetulundusühendustesse (§ 48).

§ 31. Eesti kodanikel on õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel.

§ 32. Igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides õiglase ja kohese hüvituse eest. Igaühel, kelle vara on tema nõusolekuta võõrandatud, on õigus pöörduda kohtusse ning vaidlustada vara võõrandamine, hüvitus või selle suurus.

Igaühel on õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Kitsendused sätestab seadus. Omandit ei tohi kasutada üldiste huvide vastaselt.

Seadus võib üldistes huvides sätestada vara liigid, mida tohivad Eestis omandada ainult Eesti kodanikud, mõnda liiki juriidilised isikud, kohalikud omavalitsused või Eesti riik.

Pärimisõigus on tagatud.

§ 33. Kodu on puutumatu. Ei tohi tungida kellegi eluruumi, valdusse ega töökohta ega neid ka läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel ja korras avaliku korra, tervise või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks, kurjategija tabamiseks või tõe väljaselgitamiseks kriminaalmenetluses.

§ 34. Igaühel, kes viibib seaduslikult Eestis, on õigus vabalt liikuda ja elukohta valida. Õigust vabalt liikuda võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, riigikaitse huvides, loodusõnnetuse ja katastroofi korral, nakkushaiguse leviku tõkestamiseks, looduskeskkonna kaitseks, alaealise või vaimuhaige järelevalvetuse ärahoidmiseks ja kriminaalasja menetluse tagamiseks.

§ 35. Igaühel on õigus lahkuda Eestist. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata kohtu- ning kohtueelse menetluse tagamiseks ja kohtuotsuse täitmiseks.

§ 36. Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast.

Procedures for settling labour disputes shall be established by law.

Art. 30. Positions in state and local government shall be filled by Estonian citizens, in accordance with procedures established by law. In accordance with the law, such positions may in exceptional cases be filled by citizens of foreign states or stateless persons.

The law may restrict the right of some categories of civil servants to engage in commercial activities and to form profit-making associations (Article 31), as well as the right to join political parties and some other categories of non-profit associations (Article 48).

Art. 31. Estonian citizens shall have the right to engage in commercial activities and to form profit-making associations and leagues. The law may establish conditions and procedures for the exercise of this right. Unless otherwise established by law, this right shall exist equally for Estonian citizens and citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia.

Art. 32. The property rights of all persons shall be inviolable and shall enjoy equal protection. No property may be expropriated without the consent of the owner, except in cases of public interest, in accordance with procedures established by law, and in exchange for equitable and appropriate compensation. Any person whose property has been expropriated without his or her consent shall have the right to bring a case before the courts and to contest the expropriation, and the nature and amount of compensation.

Every person shall have the right to freely possess, use and control his or her property. Restrictions shall be established by law. Property may not be used against the public interest.

The law may establish, in the public interest, categories of property in Estonia which are reserved for ownership by Estonian citizens, certain categories of legal persons, local governments or the Estonian state.

The right of inheritance shall be guaranteed.

Art. 33. The home shall be inviolable. No person may forcibly enter or search any person's dwelling, property or place of work, except in the cases and in accordance with procedures established by law for the protection of public order or health, or the rights and liberties of others, or in order to prevent a criminal act, to apprehend a criminal offender or to establish facts in criminal proceedings.

Art. 34. All persons who are legally sojourning in Estonia shall have the right to freedom of movement and choice of residence. The right to freedom of movement may be restricted only in the cases and in accordance with procedures established by law for the protection of the rights and liberties of others, in the interest of national defence, in the event of a natural disaster or a catastrophe, or in order to prevent the spread of infectious diseases, to protect the environment, to avoid leaving a minor or mentally ill person without supervision or to guarantee the holding of criminal proceedings.

Art. 35. All persons shall have the right to leave Estonia. This right may be restricted in the cases and in accordance with procedures established by law to guarantee the holding of court or pre-trial proceedings or the execution of a court decision.

Art. 36. No Estonian citizen may be deported from Estonia or be prevented from settling in Estonia.

Ühtki Eesti kodanikku ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning vastavas lepingus ja seaduses sätestatud korras. Väljaandmise otsustab Vabariigi Valitsus. Igal väljaantaval on õigus vaidlustada väljaandmine Eesti kohtus.

Igal eestlasel on õigus asuda Eestisse.

§ 37. Igäihel on õigus haridusele. Õppimine on kooliealistel lastel seadusega määratud ulatuses kohustuslik ning riigi ja kohalike omavalitsuste üldhariduskoolides õppemaksuta.

Et teha haridus kättesaadavaks, peavad riik ja kohalikud omavalitsused ülal vajalikul arvul õppeasutusi. Seaduse alusel võib avada ja pidada ka muid õppeasutusi, sealhulgas erakoole.

Laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel.

Igäihel on õigus saada eestikeelset õpetust. Õppekeele vähemusrahvuse õppeasutuses valib õppeasutus.

Hariduse andmine on riigi järelevalve all.

§ 38. Teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad.

Ülikoolid ja teadusasutused on seaduses ettenähtud piires autonoomsed.

§ 39. Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule. Riik kaitseb autori õigusi.

§ 40. Igäihel on südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus.

Kuulumine kirikutesse ja usuühingutesse on vaba. Riigikirikut ei ole.

Igäihel on vabadus nii üksinda kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt täita usutalitusi, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist ega kõlblust.

§ 41. Igäihel on õigus jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele. Kedagi ei tohi sundida neid muutma.

Veendumustega ei saa vabandada õiguserikkumist.

Kedagi ei saa veendumuste pärast võtta õiguslikule vastutusele.

§ 42. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi Eesti kodaniku vaba tahte vastaselt koguda ega talletada andmeid tema veendumuste kohta.

§ 43. Igäihel on õigus tema poolt või temale posti, telegraafi, telefoni või muul üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladusele. Erandeid võib kohtu loal teha kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks seadusega sätestatud juhtudel ja korras.

§ 44. Igäihel on õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni.

Kõik riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud on kohustatud seaduses sätestatud korras andma Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta, välja arvatud andmed, mille väljaandmine on seadusega keelatud, ja eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmed.

No Estonian citizen may be extradited to a foreign state, except in the cases prescribed by a foreign treaty, and in accordance with procedures established by the applicable treaty and law. Extradition shall be decided by the Government of the Republic. Anyone whose extradition is sought shall be entitled to contest the extradition in an Estonian court.

Every Estonian shall have the right to settle in Estonia.

Art. 37. All persons shall have the right to an education. Education shall be compulsory for school-age children to the extent specified by law, and shall be free of school fees in state and local government general education schools.

In order to make education available, state and local governments shall maintain the necessary number of educational institutions. As established by law, other educational institutions may be established, including private schools.

Parents shall have the final decision in choosing education for their children.

All persons shall have the right to instruction in Estonian. Educational institutions established for ethnic minorities shall choose their own language of instruction.

The provision of education shall be supervised by the state.

Art. 38. Science and the arts, and their instruction, shall be able to exist freely.

Universities and research institutions shall be autonomous, within the limits established by law.

Art. 39. Authors shall have the inalienable right to their work. The state shall protect intellectual property rights.

Art. 40. All persons shall have freedom of conscience, religion and thought.

All persons may freely belong to churches or religious associations. There shall be no state church.

Every person shall have the freedom to practise his or her religion, either alone or in community with others and in public or in private, unless this endangers public order, health or morals.

Art. 41. Every person shall have the right to hold his or her opinions and beliefs. No person may be coerced to change such opinions and beliefs.

Beliefs shall not constitute an excuse for a legal offence.

No person may be held legally liable because of his or her beliefs.

Art. 42. No state or local government authority or their officials may collect or store information on the beliefs of any Estonian citizen against his or her free will.

Art. 43. Every person shall be entitled to the secrecy of messages transmitted by or to him or her by post, telegram, telephone or other generally used means. Exceptions may be made on authorization by a court, in the cases and in accordance with procedures established by law in order to prevent a criminal act or to establish facts in criminal proceedings.

Art. 44. All persons shall have the right to freely receive information circulated for general use.

At the request of an Estonian citizen, and to the extent and in accordance with procedures established by law, all state and local government authorities and their officials shall be obligated to provide information on their work, with the exception of information which is prohibited from disclosure by law, and information which is intended for internal use only.

Eesti kodanikul on õigus seaduses sätestatud korras tutvuda tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega. Seaduse alusel võib seda õigust piirata teiste inimeste õiguste ja vabaduste ning lapse põlvnemise saladuse kaitseks, samuti kuriteo tõkestamise, kurjategija tabamise või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamise huvides.

Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on käesoleva paragrahvi lõigetes kaks ja kolm nimetatud õigused võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja kodakondsuseta isikul.

§ 45. Igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Seadus võib seda õigust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.

Tsensuuri ei ole.

§ 46. Igaühel on õigus pöörduda märgukirjade ja avaldustega riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikute poole. Vastamise korra sätestab seadus.

§ 47. Kõigil on õigus ilma eelneva loata rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

§ 48. Igaühel on õigus koonduda mittetulundusühingutesse ja -liitudesse. Erakondadesse võivad kuuluda ainult Eesti kodanikud.

Relvi valdavate, samuti sõjaväeliselt korraldatud või sõjalisi harjutusi harrastavate ühingute ja liitude loomiseks on nõutav eelnev luba, mille andmise üngimused ja korra sätestab seadus.

Keelatud on ühingud, liidud ja erakonnad, kelle eesmärgid või tegevus on suunatud Eesti põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele või on muul viisil vastuolus kriminaalvastutust sätestava seadusega.

Ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu, liidu või erakonna tegevuse lõpetada või peatada, samuti teda trahvida.

§ 49. Igaühel on õigus säilitada oma rahvuskuuluvus.

§ 50. Vähemusrahvustel on õigus luua rahvuskultuuri huvides omavalitsus- asutusi vähemusrahvuste kultuurautonoomia seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

§ 51. Igaühel on õigus pöörduda riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikute poole eesti keeles ja saada eestikeelseid vastuseid.

Paikkondades, kus vähemalt pooled püsielanikest on vähemusrahvusest, on igaühel õigus saada riigiasutustelt ja kohalikelt omavalitsustelt ning nende ametiisikutelt vastuseid ka selle vähemusrahvuse keeles.

§ 52. Riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asjaajamiskeel on eesti keel.

Every Estonian citizen shall have the right to obtain information about himself or herself held by state and local government authorities and in state and local government archives, in accordance with procedures established by law. This right may be restricted by law in order to protect the rights and liberties of others and the secrecy of a child's parentage, as well as in order to prevent a criminal act, to apprehend a criminal or to establish facts in criminal proceedings.

Unless otherwise established by law, the rights specified in paragraphs 2 and 3 of the present Article shall exist equally for Estonian citizens and citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia.

Art. 45. All persons shall have the right to freely circulate ideas, opinions, beliefs and other information by word, print, picture and other means. This right may be restricted by law in order to protect public order or morals, or the rights and liberties, health, honour and reputation of others. The law may likewise restrict this right for state and local government officials, in order to protect state or business secrets or confidential communication, which due to their service the officials have access to, as well as to protect the family life and privacy of others, and in the interests of justice.

There shall be no censorship.

Art. 46. All persons shall have the right to petition state and local government authorities and their officials with memoranda and applications. Procedures for responding shall be established by law.

Art. 47. All persons shall have the right, without prior permission, to peacefully assemble and conduct meetings. This right may be restricted in the cases and in accordance with procedures established by law in order to ensure national security, public order or morals, traffic safety and the safety of the participants in such meetings or to prevent the spread of infectious diseases.

Art. 48. All persons shall have the right to form non-profit associations and leagues. Only Estonian citizens may be members of political parties.

The establishment of associations and leagues which possess weapons or are organized in a military fashion or conduct military exercises shall require a prior permit, for which the conditions and procedures of issue shall be established by law.

Associations, leagues or political parties whose aims or activities are directed towards the violent change of the Estonian constitutional system or otherwise violate a criminal law shall be prohibited.

The termination or suspension of the activities of an association, league or political party, and its penalization may only be invoked by a court, in cases where a law has been violated.

Art. 49. Every person shall have the right to preserve his or her ethnic identity.

Art. 50. Ethnic minorities shall have the right, in the interests of their national culture, to establish institutions of self-government in accordance with conditions and procedures established by the Law on Cultural Autonomy for Ethnic Minorities.

Art. 51. All persons shall have the right to address state or local government authorities and their officials in Estonian, and to receive answers in Estonian.

In localities where at least half of the permanent residents belong to an ethnic minority, all persons shall have the right to receive answers from state and local government authorities and their officials in the language of that ethnic minority.

Art. 52. The official language of state and local government authorities shall be Estonian.

Paikkondades, kus elanike enamiku keel ei ole eesti keel, võivad kohalikud omavalitsused seaduses sätestatud ulatuses ja korras kasutada sisemise asjaajamis-keelena selle paikkonna püselanike enamiku keelt.

Võõrkeelte, sealhulgas vähemusrahvuste keelte kasutamise riigiasutuses ning kohtu- ja kohtueelses menetluses sätestab seadus.

§ 53. Igaüks on kohustatud säätma elu- ja looduskeskkonda ning hüvitama kahju, mis ta on keskkonnale tekitanud. Hüvitamise korra sätestab seadus.

§ 54. Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust.

Kui muid vahendeid ei leidu, on igal Eesti kodanikul õigus osutada põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslikku vastupanu.

§ 55. Eestis viibivad teiste riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud on kohustatud järgima Eesti põhiseaduslikku korda.

III peatükk Rahvas

§ 56. Kõrgeimat riigivõimu teostab rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu:

- 1) Riigikogu valimisega;
- 2) rahvahääletusega.

§ 57. Hääleõiguslik on Eesti kodanik, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks. Hääleõiguslik ei ole Eesti kodanik, kes on kohtu poolt tunnistatud teovõimetuks.

§ 58. Seadusega võib piirata nende Eesti kodanike osavõttu hääletamisest, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannavad karistust kinnipidamiskohtades.

IV peatükk Riigikogu

§ 59. Seadusandlik võim kuulub Riigikogule.

§ 60. Riigikogul on sada üks liiget. Riigikogu liikmed valitakse vabadel valimistel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.

Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

Riigikogu korralised valimised toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval neljandal aastal, mis järgneb Riigikogu eelmiste valimiste aastale.

Riigikogu erakorralised valimised toimuvad põhiseaduse §-des 89, 97, 105 ja 119 ettenähtud juhtudel varemalt kaksikümmend ja hiljemalt nelikümmend päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

Riigikogu valimise korra sätestab Riigikogu valimise seadus.

§ 61. Riigikogu liikmete volitused algavad valimistulemuste väljakuulutamise päevast. Samast päevast lõpevad Riigikogu eelmise koosseisu liikmete volitused.

In localities where the language of the majority of the population is other than Estonian, local government authorities may use the language of the majority of the permanent residents of that locality for internal communication, to the extent and in accordance with procedures established by law.

The use of foreign languages, including the languages of ethnic minorities, by state authorities and in court and pre-trial proceedings shall be established by law.

Art. 53. Every person shall be obligated to preserve the human and natural environment and to compensate for damages caused by him or her to the environment. Procedures for compensation shall be established by law.

Art. 54. It shall be the duty of every Estonian citizen to be loyal to the constitutional system and to defend the independence of Estonia.

Where no other means are available, every Estonian citizen shall have the right to take spontaneous action against any forcible change of the constitutional system.

Art. 55. Citizens of foreign states and stateless persons who are sojourning in Estonia shall be obligated to respect the Estonian constitutional system.

Chapter III The People

Art. 56. The people shall exercise their supreme power through citizens who have the right to vote by:

- 1) electing the *Riigikogu*;
- 2) participating in referenda;

Art. 57. Every Estonian citizen who has attained eighteen years of age shall have the right to vote.

Any Estonian citizen who has been declared mentally incompetent by a court of law shall not have the right to vote.

Art. 58. The participation in elections of Estonian citizens who have been convicted by a court of law and who are serving a sentence in a place of detention may be restricted by law.

Chapter IV The *Riigikogu*

Art. 59. Legislative power shall rest with the *Riigikogu*.

Art. 60. The *Riigikogu* shall be comprised of one hundred and one members. Members of the *Riigikogu* shall be elected in free elections on the principle of proportionality. Elections shall be general, uniform and direct. Voting shall be secret.

Every Estonian citizen who is entitled to vote and who has attained twenty-one years of age may be a candidate for the *Riigikogu*.

Regular elections to the *Riigikogu* shall be held on the first Sunday in March of every fourth year following the year of previous elections to the *Riigikogu*.

Special elections to the *Riigikogu* shall be held, in the cases prescribed by Articles 89, 97, 105 and 119 of the Constitution, no earlier than twenty, and no later than forty days after elections have been declared.

The procedures for the election of the *Riigikogu* shall be established by the *Riigikogu* Electoral Law.

Art. 61. The authority of the members of the *Riigikogu* shall commence on the day the results of the elections are announced. The authority of the previous members of the *Riigikogu* shall terminate from that same day.

Riigikogu liige annab enne oma kohustuste täitmisele asumist ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.

§ 62. Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga ega kanna õiguslikku vastutust hääletamise ja poliitiliste avalduste eest Riigikogus või selle organites.

§ 63. Riigikogu liige ei tohi olla üheski muus riigiametis.

Riigikogu liige on oma volituste ajaks vabastatud kaitseväeteenistuse kohustusest.

§ 64. Riigikogu liikme volitused peatuvad tema nimetamisel Vabariigi Valitsuse liikmeks ja taastuvad tema vabastamisel valitsuse liikme kohustustest.

Riigikogu liikme volitused lõpevad enne tähtaega:

- 1) tema asumisega mõnda teise riigiametisse;
- 2) teda süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisel;
- 3) tema tagasiastumisega seaduses sätestatud korras;
- 4) kui Riigikohus on otsustanud, et ta on kehtvalt võimetu oma ülesandeid täitma;

5) tema surma korral.

Riigikogu liikme volituste peatumisel või ennetähtaegsel lõppemisel astub seaduses sätestatud korras tema asemele asendusliige. Asendusliikmel on kõik Riigikogu liikme õigused ja kohustused.

Riigikogu liikme volituste taastumisel lõpevad asendusliikme volitused.

§ 65. Riigikogu:

- 1) võtab vastu seadusi ja otsuseid;
- 2) otsustab rahvahääletuse korraldamise;
- 3) valib Vabariigi Presidendi vastavalt põhiseaduse §-le 79;
- 4) ratifitseerib ja denonsseerib välislepinguid vastavalt põhiseaduse §-le 121;
- 5) annab peaministri kandidaadile volitused Vabariigi Valitsuse moodustamiseks;
- 6) võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande;
- 7) nimetab Vabariigi Presidendi ettepanekul ametisse Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja või ülemjuhataja;
- 8) nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul ametisse Riigikohtu liikmed;
- 9) nimetab Eesti Panga nõukogu liikmed;
- 10) otsustab Vabariigi Valitsuse ettepanekul riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise;
- 11) esineb avalduste ja deklaratsioonidega ning pöördumistega Eesti rahva, teiste riikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide poole;
- 12) kehtestab riiklikud autasud, sõjaväelised ja diplomaatilised auastmed;

Before beginning to fulfil his or her duties, a member of the *Riigikogu* shall take an oath of office affirming his or her loyalty to the Republic of Estonia and its constitutional system.

Art. 62. A member of the *Riigikogu* shall not be tied to his or her mandate, nor be held legally liable for his or her votes or political statements which he or she has made in the *Riigikogu* or in any of its bodies.

Art. 63. A member of the *Riigikogu* may not hold any other public office.

A member of the *Riigikogu* shall be released from the obligation to serve in the Defence Forces for the duration of his or her term.

Art. 64. The authority of a member of the *Riigikogu* shall be suspended upon his or her appointment as a member of the Government of the Republic, and shall be restored upon his or her being released from the duties as a member of the Government.

The authority of a member of the *Riigikogu* shall prematurely terminate upon:

- 1) his or her assumption of another public office;
- 2) a conviction against him or her by a court of law entering into force;
- 3) his or her resignation, in accordance with procedures established by law;
- 4) the National Court pronouncing him or her to be permanently incapable of fulfilling his or her duties;
- 5) his or her death.

When the authority of a member of the *Riigikogu* has been suspended or prematurely terminated, an alternate member shall assume his or her seat, in accordance with procedures established by law. The alternate member shall have all the rights and duties of a member of the *Riigikogu*.

The authority of an alternate member shall terminate when the authority of a member of the *Riigikogu* is restored.

Art. 65. The *Riigikogu* shall:

- 1) adopt laws and resolutions;
- 2) decide on the conducting of referenda;
- 3) elect the President of the Republic, in accordance with Article 79 of the Constitution;
- 4) ratify and denounce foreign treaties, in accordance with Article 121 of the Constitution;
- 5) authorize the candidate for Prime Minister to form the Government of the Republic;
- 6) adopt the state budget and approve the report on its implementation;
- 7) appoint, on proposal by the President of the Republic, the Chairman of the National Court, the Chairman of the Council of the Bank of Estonia, the Auditor-General, the Legal Chancellor and the Commander or Commander-in-Chief of the Defence Forces;
- 8) appoint, on proposal by the Chairman of the National Court, members of the National Court;
- 9) appoint members of the Council of the Bank of Estonia;
- 10) decide, on proposal by the Government, on the issue of Government loans and the undertaking of other financial obligations by the state;
- 11) present statements, declarations and appeals to the Estonian people, foreign states and international organizations;
- 12) establish national orders of merit and military and diplomatic ranks;

13) otsustab umbusalduse avaldamise Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile;

14) kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra vastavalt põhiseaduse §-le 129;

15) kuulutab Vabariigi Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni;

16) lahendab muid riigielu küsimusi, mis ei ole põhiseadusega antud Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse, teiste riigorganite või kohalike omavalitsuste otsustada.

§ 66. Riigikogu uue koosseisu esimene istung toimub kümne päeva jooksul arvates Riigikogu valimisetulemuste väljakuulutamisest. Esimeseks istungiks kutsub Riigikogu kokku Vabariigi President.

§ 67. Riigikogu korralised istungjärgud toimuvad jaanuarikuu teisest esmaspäevast juunikuu kolmanda neljapäevani ning septembrikuu teisest esmaspäevast detsembrikuu kolmanda neljapäevani.

§ 68. Riigikogu erakorralised istungjärgud kutsub kokku Riigikogu esimees Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse või vähemalt viiendiku Riigikogu koosseisu ettepanekul.

§ 69. Riigikogu valib oma liikmete hulgast Riigikogu esimehe ja kaks aseesimeest, kes korraldavad Riigikogu tööd vastavalt Riigikogu kodukorra seadusele ja Riigikogu töökorra seadusele.

§ 70. Riigikogu otsustusvõimelisuse sätestab Riigikogu kodukorra seadus. Erakorralisel istungjärgul on Riigikogu otsustusvõimeline, kui kohal on üle poole Riigikogu koosseisust.

§ 71. Riigikogu moodustab komisjone.

Riigikogu liikmetel on õigus ühineda fraktsioonidesse.

Komisjonide ja fraktsioonide moodustamise korra ning õigused sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 72. Riigikogu istungid on avalikud, kui Riigikogu ei otsusta kahekolmandikulise häälteenamusega teisiti.

Hääletamine Riigikogus on avalik. Salajast hääletamist korraldatakse põhiseaduses või Riigikogu kodukorra seaduses ettenähtud juhtudel ainult ametiisikute valimisel või nimetamisel.

§ 73. Riigikogu aktid võetakse vastu poolthäälte enamusega, kui põhiseadus ei näe ette teisiti.

§ 74. Riigikogu liikmel on õigus pöörduda arupärimisega Vabariigi Valitsuse ja tema liikmete, Eesti Panga nõukogu esimehe, Eesti Panga presidendi, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja või ülemjuhataja poole.

Arupärimistele tuleb vastata Riigikogu istungil kahekümne istungipäeva jooksul.

§ 75. Riigikogu liikme tasu ning piirangud muu töötulu saamisel sätestab seadus, mida tohib muuta Riigikogu järgmise koosseisu kohta.

13) decide on votes of no-confidence in the Government of the Republic, the Prime Minister or individual ministers;

14) declare a state of emergency in the state, in accordance with Article 129 of the Constitution;

15) declare, on proposal by the President of the Republic, a state of war, order mobilization and demobilization.

16) resolve all national issues which, according to the Constitution, are not to be resolved by the President of the Republic, the Government of the Republic, other state bodies or local governments.

Art. 66. The first session of the new complement of the *Riigikogu* shall take place within ten days of the announcement of the results of the elections to the *Riigikogu*. The first session of the *Riigikogu* shall be convened by the President of the Republic.

Art. 67. Regular sessions of the *Riigikogu* shall take place from the second Monday of January to the third Thursday of June, and from the second Monday of September to the third Thursday of December.

Art. 68. Extraordinary sessions of the *Riigikogu* shall be convened by the Chairman of the *Riigikogu*, on the demand of the President of the Republic, the Government of the Republic or at least one fifth of the members of the *Riigikogu*.

Art. 69. The *Riigikogu* shall elect from among its members the Chairman of the *Riigikogu* and two Deputy Chairmen, who shall direct the work of the *Riigikogu*, in accordance with the Law on the *Riigikogu* Standing Orders and the Law on the *Riigikogu* Procedure.

Art. 70. The quorum for the *Riigikogu* shall be established by the Law on the *Riigikogu* Standing Orders. In an extraordinary session, the *Riigikogu* shall have a quorum when over one half of its members are present.

Art. 71. The *Riigikogu* shall form committees.

Members of the *Riigikogu* shall have the right to form factions.

Procedures for forming committees and factions, and their rights, shall be established by the Law on the *Riigikogu* Standing Orders.

Art. 72. *Riigikogu* sessions shall be public, unless the *Riigikogu*, by a majority of two-thirds, decides otherwise.

Voting in the *Riigikogu* shall be public. Voting by secret ballot shall be held in the cases prescribed by the Constitution or the *Riigikogu* Standing Orders, only in matters concerning the election or appointment of officials.

Art. 73. Legal acts of the *Riigikogu* shall be adopted by a majority of affirmative votes, unless otherwise prescribed by the Constitution.

Art. 74. Members of the *Riigikogu* shall have the right to demand explanations from the Government of the Republic and its members, the Chairman of the Council of the Bank of Estonia, the President of the Bank of Estonia, the Auditor-General, the Legal Chancellor and the Commander or Commander-in-Chief of the Defence Forces.

Demands for explanations must be answered at a session of the *Riigikogu* within twenty session days.

Art. 75. The remuneration of members of the *Riigikogu* and restrictions on other income shall be established by law, which may be amended for the next complement of the *Riigikogu*.

§ 76. Riigikogu liige on puutumatu. Teda saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

V peatükk Vabariigi President

§ 77. Vabariigi President on Eesti riigipea.

§ 78. Vabariigi President:

- 1) esindab Eesti Vabariiki rahvusvahelises suhtlemises;
- 2) nimetab ja kutsub tagasi Vabariigi Valitsuse ettepanekul Eesti Vabariigi diplomaatilised esindajad ning võtab vastu Eestisse akrediteeritud diplomaatiliste esindajate volikirjad;
- 3) kuulutab välja Riigikogu korralised valimised ja vastavalt põhiseaduse §-dele 89, 97, 105 ja 119 Riigikogu erakorralised valimised;
- 4) kutsub kokku Riigikogu uue koosseisu vastavalt põhiseaduse §-le 66 ja avab selle esimese istungi;
- 5) teeb Riigikogu esimehele ettepaneku Riigikogu erakorralise istungjärgu kokkukutsumiseks vastavalt põhiseaduse §-le 68;
- 6) kuulutab välja seadused vastavalt põhiseaduse §-dele 105 ja 107 ning kirjutab alla ratifitseerimiskirjadele;
- 7) annab seadlusi vastavalt põhiseaduse §-dele 109 ja 110;
- 8) algatab põhiseaduse muutmist;
- 9) määrab peaministri kandidaadi vastavalt põhiseaduse §-le 89;
- 10) nimetab ametisse ja vabastab ametist valitsuse liikmed vastavalt põhiseaduse §-dele 89, 90 ja 92;
- 11) teeb Riigikogule ettepaneku Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ning kaitseväe juhataja või ülemjuhataja ametissenimetamiseks;
- 12) nimetab Eesti Panga nõukogu ettepanekul ametisse Eesti Panga presidendi;
- 13) nimetab Riigikohtu ettepanekul kohtunikud;
- 14) nimetab ja vabastab ametist Vabariigi Valitsuse ja kaitseväe juhataja ettepanekul kaitseväe juhtkonna;
- 15) annab riiklikke autasusid, sõjaväelisi ja diplomaatilisi auastmeid;
- 16) on Eesti riigikaitse kõrgeim juht;
- 17) teeb Riigikogule ettepaneku sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning vastavalt põhiseaduse §-le 129 erakorralise seisukorra väljakuulutamiseks;
- 18) kuulutab Eesti vastu suunatud agressiooni korral välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni ning nimetab ametisse kaitseväe ülemjuhataja vastavalt põhiseaduse §-le 128;
- 19) vabastab süüdimõistetuid nende palvel armuandmise korras karistuse kandmisest või kergendab karistust;
- 20) algatab õiguskantsleri kriminaalvastutusele võtmise vastavalt põhiseaduse §-le 145.

Art. 76. Every member of the *Riigikogu* shall enjoy immunity. A member of the *Riigikogu* may be charged with a criminal offence only on proposal by the Legal Chancellor and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Chapter V The President of the Republic

Art. 77. The President of the Republic shall be the Head of State of Estonia.

Art. 78. The President of the Republic shall:

- 1) represent the Republic of Estonia in international relations;
- 2) appoint and recall, on proposal by the Government of the Republic, diplomatic representatives of the Republic of Estonia and accept letters of credence from diplomatic representatives accredited to Estonia;
- 3) declare regular elections to the *Riigikogu*, and, in accordance with Articles 89, 97, 105 and 119 of the Constitution, special elections to the *Riigikogu*;
- 4) convene the new complement of the *Riigikogu*, in accordance with Article 66 of the Constitution, and shall open its first session;
- 5) propose to the Chairman of the *Riigikogu* to convene an extraordinary session of the *Riigikogu*, in accordance with Article 68 of the Constitution;
- 6) proclaim laws, in accordance with Articles 105 and 107 of the Constitution, and sign instruments of ratification;
- 7) issue edicts, in accordance with Articles 109 and 110 of the Constitution;
- 8) initiate amendments to the Constitution;
- 9) designate the candidate for Prime Minister, in accordance with Article 89 of the Constitution;
- 10) appoint and recall members of the Government, in accordance with Articles 89, 90 and 92 of the Constitution;
- 11) present proposals to the *Riigikogu* for appointments to the offices of the Chairman of the National Court, the Chairman of the Council of the Bank of Estonia, the Auditor-General, the Legal Chancellor and the Commander or the Commander-in-Chief of the Defence Forces;
- 12) appoint, on proposal by the Council of the Bank of Estonia, the President of the Bank of Estonia;
- 13) appoint judges, on proposal by the National Court;
- 14) appoint and recall, on proposal by the Government of the Republic and the Commander of the Defence Forces, the leadership of the Defence Forces;
- 15) confer civil and military honours and diplomatic ranks;
- 16) be the Supreme Commander of Estonia's national defence;
- 17) present proposals to the *Riigikogu* on declarations of a state of war, on orders for mobilization and demobilization and, in accordance with Article 129 of the Constitution, on declarations of a state of emergency;
- 18) declare, in the case of armed aggression against Estonia, a state of war; issue orders for mobilization and appoint the Commander-in-Chief of the Defence Forces, in accordance with Article 128 of the Constitution;
- 19) pardon convicted offenders at their request by releasing the offender from punishment or by reducing the sentence;
- 20) initiate the bringing of criminal charges against the Legal Chancellor, in accordance with Article 145 of the Constitution.

§ 79. Vabariigi Presidendi valib Riigikogu või käesoleva paragrahvi neljandas lõikes sätestatud juhul valimiskogu.

Vabariigi Presidendi kandidaadi ülesseadmise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust.

Vabariigi Presidendi kandidaadiks võib seada sünnilt Eesti kodaniku, kes on vähemalt nelikümmend aastat vana.

Vabariigi President valitakse salajasel hääletusel. Igal Riigikogu liikmel on üks hääl. Valituks tunnistatakse kandidaat, kelle poolt hääletab Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline enamus. Kui ükski kandidaat ei saa nõutavat häälteenamust, siis korraldatakse järgmisel päeval uus hääletusvoor. Enne teist hääletusvooru toimub uus kandidaatide ülesseadmine. Kui teises hääletusvoorus ei saa ükski kandidaat nõutavat häälteenamust, siis korraldatakse kahe teises voorus enim hääli saanud kandidaadi vahel samal päeval kolmas hääletusvoor. Kui Vabariigi Presidendi ei valita ka kolmandas hääletusvoorus, kutsub Riigikogu esimees ühe kuu jooksul Vabariigi Presidendi valimiseks kokku valimiskogu.

Valimiskogu koosneb Riigikogu liikmetest ja kohalike omavalitsuste volikogude esindajatest. Iga kohaliku omavalitsuse volikogu valib valimiskogusse vähemalt ühe esindaja, kes peab olema Eesti kodanik.

Riigikogu esitab valimiskogule presidendikandidaadiks kaks Riigikogus enim hääli saanud kandidaati. Presidendikandidaadi ülesseadmise õigus on ka vähemalt kahekümne ühel valimiskogu liikmel.

Valimiskogu valib Vabariigi Presidendi hääletamisest osavõtnud valimiskogu liikmete häälteenamusega. Kui esimeses voorus ükski kandidaat ei osutu valituks, korraldatakse samal päeval kahe enim hääli saanud kandidaadi vahel teine hääletusvoor.

Vabariigi Presidendi valimise täpsema korra sätestab Vabariigi Presidendi valimise seadus.

§ 80. Vabariigi President valitakse ametisse viieks aastaks. Kedagi ei tohi valida Vabariigi Presidendiks rohkem kui kaheks ametiajaks järjestikku.

Vabariigi Presidendi korralised valimised toimuvad varemalt kuuskümmend ja hiljemalt kümme päeva enne Vabariigi Presidendi ametiaja lõppemist.

§ 81. Vabariigi President astub ametisse järgmise ametivande andmisega Eesti rahvale Riigikogu ees: «Astudes Vabariigi Presidendi ametisse, annan mina, (ees- ja perekonnanimi), pühaliku töötuse kaitsta vankumata Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult kasutada minule antud võimu ning täita ustavalt oma kohuseid kõigi oma võimete ja parima arusaamisega Eesti rahva ja Vabariigi kasuks.»

Art. 79. The President of the Republic shall be elected by the *Riigikogu*, or, in the case described in the fourth paragraph of the present Article, by the Electoral Body.

The right to present a candidate for President of the Republic shall rest with at least one-fifth of the members of the *Riigikogu*.

Any Estonian citizen by birth, who is at least forty years of age, may be presented as a candidate for President of the Republic.

The President of the Republic shall be elected by secret ballot. Each member of the *Riigikogu* shall have one vote. A candidate who is supported by a two-thirds majority of the members of the *Riigikogu* shall be considered to be elected. If no candidate receives the required majority, a new round of voting shall be organized on the next day. Before the second round of voting, there shall be a new presentation of candidates. If no candidate receives the required majority in the second round, a third round of voting shall be organized on the same day between the two candidates who received the greatest number of votes in the second round. If the President of the Republic is still not elected in the third round of voting, the Chairman of the *Riigikogu* shall convene, within one month, an Electoral Body to elect the President of the Republic.

The Electoral Body shall be comprised of the members of the *Riigikogu* and representatives of the local government councils. Each local government council shall elect at least one representative, who must be an Estonian citizen, to the Electoral Body.

The *Riigikogu* shall present the two candidates who received the greatest number of votes in the *Riigikogu* to the Electoral Body as candidates for President. The right to present a candidate for President shall also rest with at least twenty-one members of the Electoral Body.

The Electoral Body shall elect the President of the Republic with a majority of those members of the Electoral Body who are present. If no candidate is elected in the first round, a second round of voting shall be organized on the same day between the two candidates who received the greatest number of votes.

Further procedures for the election of the President of the Republic shall be established by the Presidential Electoral Law.

Art. 80. The President of the Republic shall be elected for a term of five years. No person may be elected to the office of President of the Republic for more than two consecutive terms.

The regular election for the President of the Republic shall be held no earlier than sixty and no later than ten days before the end of the term of the President of the Republic.

Art. 81. The President of the Republic shall assume office by swearing the following oath of office to the Estonian people before the *Riigikogu*: «In assuming the office of President of the Republic, I (given- and surname) hereby solemnly swear that I will steadfastly defend the Constitution and the laws of the Republic of Estonia, exercise the power entrusted to me in a just and equitable manner, and faithfully fulfil my duties to the best of my ability and to the best of my understanding, for the benefit of the Estonian people and the Republic of Estonia.»

§ 82. Vabariigi Presidendi volitused lõpevad:

- 1) ametist tagasiastumisega;
- 2) teda süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisega;
- 3) tema surma korral;
- 4) uue Vabariigi Presidendi ametisseastumisega.

§ 83. Kui Vabariigi President on Riigikohtu otsusel kestvalt võimetu oma ülesandeid täitma või ei saa ta neid seaduses nimetatud juhtudel ajutiselt täita või on tema volitused enne tähtaega lõppenud, lähevad tema ülesanded ajutiselt üle Riigikogu esimehele.

Ajaks, mil Riigikogu esimees täidab Vabariigi Presidendi ülesandeid, peatuvad tema volitused Riigikogu liikmena.

Riigikogu esimehel Vabariigi Presidendi ülesannetes ei ole õigust Riigikohtu nõusolekuta välja kuulutada Riigikogu erakorralisi valimisi ega keelduda seadusi välja kuulutamast.

Kui Vabariigi President ei saa oma ametikohustusi täita üle kolme kuu järjest või kui tema volitused on enne tähtaega lõppenud, valib Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul uue Vabariigi Presidendi vastavalt põhiseaduse §-le 79.

§ 84. Ametisseastumisega lõpevad Vabariigi Presidendi volitused ja ülesanded kõigis valitavates ja nimetatavates ametites ning ta peatab ametisoleku ajaks oma erakondliku kuuluvuse.

§ 85. Vabariigi Presidenti saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

VI peatükk Vabariigi Valitsus

§ 86. Täidesaatev riigivõim kuulub Vabariigi Valitsusele.

§ 87. Vabariigi Valitsus:

- 1) viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat;
- 2) suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
- 3) korraldab seaduste, Riigikogu otsuste ja Vabariigi Presidendi aktide täitmist;
- 4) esitab Riigikogule seaduseelnõusid ning ratifitseerimiseks ja denonsseerimiseks välislepinguid;
- 5) koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule riigieelarve täitmise aruande;
- 6) annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja korraldusi;
- 7) korraldab suhtlemist teiste riikidega;
- 8) kuulutab loodusõnnetuse ja katastroofi korral või nakkushaiguse leviku tõkestamiseks välja eriolukorra riigis või selle osas;
- 9) täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud Vabariigi Valitsuse otsustada.

Art. 82. The authority of the President of the Republic shall terminate upon:

- 1) his or her resignation from office;
- 2) a conviction by a court of law against him or her entering into force;
- 3) his or her death;
- 4) the assumption of office of a new President of the Republic.

Art. 83. If the President of the Republic, according to a resolution by the *Riigikogu*, is continuously unable to fulfil his or her duties, or if he or she is unable to fulfil them temporarily, in the cases specified by law, or if his or her authority has terminated prematurely, his or her duties shall temporarily be transferred to the Chairman of the *Riigikogu*.

During the period when the Chairman of the *Riigikogu* is fulfilling the duties of the President of the Republic, his or her authority as a member of the *Riigikogu* shall be suspended.

The Chairman of the *Riigikogu* as acting President of the Republic shall not have the right, without the consent of the National Court, to declare special elections to the *Riigikogu* or to refuse to proclaim laws.

If the President of the Republic is unable to fulfil his or her duties for over three consecutive months, or if his or her authority has terminated prematurely, the *Riigikogu* shall elect a new President of the Republic within fourteen days, in accordance with Article 79 of the Constitution.

Art. 84. Upon assuming office, the authority and duties of the President of the Republic in all elected and appointed offices shall terminate, and he or she shall suspend his or her membership in political parties for the duration of his or her term of office.

Art. 85. The President of the Republic may be charged with a criminal offence only on proposal by the Legal Chancellor and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Chapter VI The Government of the Republic

Art. 86. Executive power shall rest with the Government of the Republic.

Art. 87. The Government of the Republic shall:

- 1) implement domestic and foreign policies;
- 2) direct and coordinate the work of government institutions;
- 3) organize the implementation of legislation, the resolutions of the *Riigikogu*, and the edicts of the President of the Republic;
- 4) submit draft laws to the *Riigikogu*, as well as foreign treaties for ratification or denunciation;
- 5) prepare a draft of the state budget and present it to the *Riigikogu*, administer the implementation of the state budget, and present a report on the implementation of the state budget to the *Riigikogu*;
- 6) issue orders and regulations for fulfilment, in accordance with the law;
- 7) organize relations with foreign states;
- 8) declare a state of emergency throughout the state or in parts thereof, in the event of a natural disaster or a catastrophe or in order to impede the spread of infectious diseases;
- 9) fulfil other tasks which have been placed within its authority by the Constitution and the law.

§ 88. Vabariigi Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 89. Vabariigi President määrab neljateistkümne päeva jooksul Vabariigi Valitsuse tagasiastumisest peaministrikandidaadi, kellele teeb ülesandeks uue valitsuse moodustamise.

Peaministrikandidaat esitab neljateistkümne päeva jooksul, arvates valitsuse moodustamise ülesande saamisest, Riigikogule ettekande tulevase valitsuse moodustamise aluste kohta, mille järel Riigikogu otsustab läbirääkimisteta avalikul hääletusel peaministrikandidaadile volituste andmise valitsuse moodustamiseks.

Riigikogult valitsuse moodustamiseks volitused saanud peaministrikandidaat esitab seitsme päeva jooksul valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile, kes nimetab kolme päeva jooksul valitsuse ametisse.

Kui Vabariigi Presidendi määratud peaministrikandidaat ei saa Riigikogu poolthääle enamust või ei suuda valitsust moodustada või loobub selle moodustamisest, on Vabariigi Presidendil õigus seitsme päeva jooksul esitada teine peaministrikandidaat.

Kui Vabariigi President ei esita seitsme päeva jooksul teist peaministrikandidaati või loobub selle esitamisest või kui teine kandidaat käesoleva paragrahvi lõigete kaks ja kolm tingimustel ja tähtaegadel ei saa Riigikogult volitusi või ei suuda valitsust moodustada või loobub selle moodustamisest, läheb peaministrikandidaadi ülesseadmise õigus üle Riigikogule.

Riigikogu seab üles peaministrikandidaadi, kes esitab valitsuse koosseisu Vabariigi Presidendile. Kui neljateistkümne päeva jooksul, arvates peaministrikandidaadi ülesseadmise õiguse üleminekust Riigikogule, on valitsuse koosseis Vabariigi Presidendile esitamata, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

§ 90. Muudatusi ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse koosseisus teeb Vabariigi President peaministri ettepanekul.

§ 91. Valitsus astub ametisse ametivande andmisega Riigikogu ees.

§ 92. Vabariigi Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
- 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
- 3) kui Riigikogu avaldab Vabariigi Valitsusele või peaministrile umbusaldust.

Vabariigi President vabastab Vabariigi Valitsuse ametist uue valitsuse ametisseastumisel.

§ 93. Peaminister esindab Vabariigi Valitsust ja juhib selle tegevust.

Peaminister nimetab kaks ministrit, kellel on õigus asendada peaministrit tema äraolekul. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 94. Valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Art. 88. The Government of the Republic shall be comprised of the Prime Minister and ministers.

Art. 89. The President of the Republic, within fourteen days after the Government of the Republic has resigned, shall designate a candidate for Prime Minister, who shall be tasked with forming a new government.

The candidate for Prime Minister shall report to the *Riigikogu*, within fourteen days of being assigned the task of forming a government, the bases for the formation of the new government, after which the *Riigikogu* shall decide, without negotiation and by an open vote, on giving the candidate for Prime Minister the authority to form a government.

The candidate for Prime Minister who has received authority from the *Riigikogu* to form a government, shall present, within seven days, the composition of the government to the President of the Republic, who shall appoint the government within three days.

If the candidate for Prime Minister, nominated by the President of the Republic, does not receive the majority of affirmative votes in the *Riigikogu*, or is unable or declines to form a government, the President of the Republic shall have the right to present another candidate for Prime Minister within seven days.

If the President of the Republic does not or declines to present another candidate for Prime Minister within seven days, or if this candidate is unable to obtain authority from the *Riigikogu*, in accordance with the conditions and time restraints in paragraphs 2 and 3 of the present Article, or is unable or declines to form a government, the right to present a candidate for Prime Minister shall be transferred to the *Riigikogu*.

The *Riigikogu* shall present a candidate for Prime Minister, who shall present the composition of the government to the President of the Republic. If the composition of the government has not been presented to the President of the Republic within fourteen days from the time the right to present a candidate for Prime Minister is transferred to the *Riigikogu*, the President of the Republic shall declare special elections to the *Riigikogu*.

Art. 90. Changes to the composition of those appointed to the Government of the Republic shall be made by the President of the Republic, on proposal by the Prime Minister.

Art. 91. The Government shall assume office by swearing an oath of office before the *Riigikogu*.

Art. 92. The Government of the Republic shall resign upon:

1) the convention of the new complement of the *Riigikogu*;

2) the resignation or death of the Prime Minister;

3) the expression of no-confidence in the Government or the Prime Minister by the *Riigikogu*.

The President of the Republic shall dismiss the Government of the Republic when the new Government assumes office.

Art. 93. The Prime Minister shall represent the Government of the Republic and shall direct its work.

The Prime Minister shall appoint two ministers who shall have the right to substitute for the Prime Minister during his or her absence. The procedures for substitution shall be established by the Prime Minister.

Art. 94. Appropriate ministries shall be established in accordance with the law, for the purpose of executing particular functions of government.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab seaduse alusel ja täitmiseks määrusi ja käskkirju ning täidab muid ülesandeid, mis talle on pandud seadusega sätestatud alustel ja korras.

Kui minister ei saa haiguse või muude takistuste tõttu ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Vabariigi President võib peaministri ettepanekul nimetada ametisse ministreid, kes ei juhi ministeeriumi.

§ 95. Vabariigi Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist peaminister.

Riigisekretär võtab sõnaõigusega osa valitsuse istungitest.

Riigisekretäril on riigikantselei juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimiseks.

§ 96. Vabariigi Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsus teeb oma otsused peaministri või asjaomase ministri ettepanekul.

Valitsuse määrused kehtivad, kui nad kannavad peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 97. Riigikogu võib avaldada Vabariigi Valitsusele, peaministrile või ministrile umbusaldust otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamuse.

Umbusalduse avaldamise võib algatada vähemalt viiendik Riigikogu koosseisust kirjaliku nõude esitamisega Riigikogu istungil.

Umbusalduse avaldamine võib tulla otsustamisele kõige varem ülejäärgmisel päeval pärast selle algatamist, kui valitsus ei nõua kiiremat otsustamist.

Valitsusele või peaministrile umbusalduse avaldamise korral võib Vabariigi President kolme päeva jooksul valitsuse ettepanekul välja kuulutada Riigikogu erakorralised valimised.

Ministrile umbusalduse avaldamise korral teatab Riigikogu esimees sellest Vabariigi Presidendile, kes vabastab ministri ametist.

Umbusalduse avaldamist võib samal alusel uuesti algatada kõige varem kolme kuu möödumisel eelmisest umbusaldushääletusest.

§ 98. Vabariigi Valitsus võib siduda tema poolt Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmise usaldusküsimusega.

Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejäärgmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu vastu, astub valitsus tagasi.

§ 99. Vabariigi Valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus riigiametis ega kuuluda tulundusettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 100. Vabariigi Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 101. Vabariigi Valitsuse liiget saab kriminaalvastutusele võtta ainult õigus-
kantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

A minister shall head a ministry, shall organize the handling of issues which belong to the sphere of activity of the ministry, shall issue orders and directives to be fulfilled, on the basis of the law, and shall fulfil other duties which have been imposed, on the basis and in accordance with procedures established by law.

If a minister is temporarily unable to fulfil his or her duties, due to illness or other hindrances, the Prime Minister shall transfer the minister's duties to another minister for that time period.

The President of the Republic may appoint, on proposal by the Prime Minister, other ministers who do not head ministries.

Art. 95. The State Chancellery shall be within the Government, and shall be headed by the State Secretary.

The State Secretary shall be appointed and recalled by the Prime Minister.

The State Secretary shall participate in Government sessions with the right to speak.

The State Secretary, in heading the State Chancellery, shall have the same rights which are specified by law for a minister in heading a ministry.

Art. 96. Sessions of the Government of the Republic shall be closed, unless the Government decides otherwise.

The Government shall make decisions on proposal by the Prime Minister or by the appropriate minister.

Government orders shall have force when they carry the signatures of the Prime Minister, the appropriate minister and the State Secretary.

Art. 97. The *Riigikogu* may express no-confidence in either the Government of the Republic, the Prime Minister or a minister by a resolution adopted by the majority of the members of the *Riigikogu*.

The issue of no-confidence may be initiated by at least one-fifth of the members of the *Riigikogu* by submitting a written motion at a session of the *Riigikogu*.

The issue of expressing no-confidence may come up for resolution no earlier than two days after it is submitted, unless the Government demands speedier resolution.

In the case of no-confidence being expressed in the Government or the Prime Minister, the President of the Republic may declare special elections to the *Riigikogu*, on proposal by the Government, within three days.

In the case of no-confidence being expressed in a minister, the Chairman of the *Riigikogu* shall notify the President of the Republic, who shall recall the minister from office.

The expression of no-confidence on the same grounds may be re-initiated no earlier than three months after the previous no-confidence vote.

Art. 98. The Government of the Republic may tie the adoption of a draft, which it has presented to the *Riigikogu*, with the issue of no-confidence.

Voting may take place no earlier than two days after the draft is tied with the issue of no-confidence. If the *Riigikogu* rejects the draft, the Government shall resign.

Art. 99. Members of the Government of the Republic may not hold any other public office nor belong to the leadership or council of a commercial enterprise.

Art. 100. Members of the Government of the Republic may participate, with the right to speak, in sessions of the *Riigikogu* and of its committees.

Art. 101. A member of the Government of the Republic may be charged with a criminal offence only on proposal by the Legal Chancellor and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Valitsuse liiget süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisega lõpevad tema volitused.

VII peatükk Seadusandlus

§ 102. Seadusi võetakse vastu kooskõlas põhiseadusega.

§ 103. Seaduste algatamise õigus on:

- 1) Riigikogu liikmel;
- 2) Riigikogu fraktsioonil;
- 3) Riigikogu komisjonil;
- 4) Vabariigi Valitsusel;
- 5) Vabariigi Presidendil põhiseaduse muutmiseks.

Riigikogul on õigus koosseisu hääلteenamusega tehtud otsuse alusel pöörduda Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga algatada Riigikogu poolt soovitatav eelnõu.

§ 104. Seaduste vastuvõtmise korra sätestab Riigikogu kodukorra seadus.

Ainult Riigikogu koosseisu hääлteenamusega saab vastu võtta ja muuta järgmisi seadusi:

- 1) kodakondsuse seadus;
- 2) Riigikogu valimise seadus;
- 3) Vabariigi Presidendi valimise seadus;
- 4) kohaliku omavalitsuse valimise seadus;
- 5) rahvahääletuse seadus;
- 6) Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus;
- 7) Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadus;
- 8) Vabariigi Valitsuse seadus;
- 9) Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse liikmete kohtulikule vastutusele võtmise seadus;
- 10) vähemusrahvuste kultuuriautonomia seadus;
- 11) riigieelarve seadus;
- 12) Eesti Panga seadus;
- 13) riigikontrolli seadus;
- 14) kohtukorralduse seadus ja kohtumenetluse seadused;
- 15) välis- ja siselaenudesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvad seadused;
- 16) erakorralise seisukorra seadus;
- 17) rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.

§ 105. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu või muu riigielu küsimus rahvahääletusele.

Rahva otsus tehakse hääлетamisest osavõtnute hääлteenamusega.

Rahvahääletusel vastuvõetud seaduse kuulutab Vabariigi President viivitamatult välja. Rahvahääletuse otsus on riigiorganitele kohustuslik.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääлte enamust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

The authority of a member of the Government shall terminate upon a conviction by a court of law against him or her entering into force.

Chapter VII Legislation

Art. 102. Laws shall be adopted in accordance with the Constitution.

Art. 103. The right to initiate laws shall rest with:

- 1) members of the *Riigikogu*;
- 2) factions of the *Riigikogu*;
- 3) *Riigikogu* committees;
- 4) the Government of the Republic;
- 5) the President of the Republic, for amendments to the Constitution.

The *Riigikogu* shall have the right, on the basis of a resolution adopted by a majority of its members, to propose to the Government of the Republic that it initiate a draft desired by the *Riigikogu*.

Art. 104. Procedures for the adoption of laws shall be established by the Law on the *Riigikogu* Standing Orders.

The following laws may be adopted or amended only by a majority of the members of the *Riigikogu*:

- 1) Law on Citizenship;
  - 2) *Riigikogu* Electoral Law;
  - 3) Presidential Electoral Law;
  - 4) Local Government Electoral Law;
  - 5) Law on Referendum;
  - 6) Law on the *Riigikogu* Standing Orders and Law on *Riigikogu* Procedure;
  - 7) Law on the Remuneration of the President of the Republic and the Members of the *Riigikogu*;
  - 8) Law on the Government of the Republic;
  - 9) Law on Court Proceedings Against the President of the Republic and Members of the Government;
  - 10) Law on Cultural Autonomy For Ethnic Minorities;
  - 11) Law on the State Budget;
  - 12) Law on the Bank of Estonia;
  - 13) Law on the State Audit Office;
  - 14) Law on the Organization of the Courts and Law on Court Procedure;
  - 15) laws pertaining to foreign and domestic loans, and state financial obligations;
  - 16) Law on A State of Emergency;
  - 17) Peacetime National Defence Law and Wartime National Defence Law.
- Art. 105. The *Riigikogu* shall have the right to put draft laws or other national issues to a referendum.

The decision of the people shall be determined by the majority of those who participate in the referendum.

A law which has been adopted by referendum shall be immediately proclaimed by the President of the Republic. The referendum decision shall be binding on all state bodies.

If a draft law which has been put to referendum does not receive a majority of affirmative votes, the President of the Republic shall declare special elections to the *Riigikogu*.

§ 106. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste, välislepingute ratiifitseerimise ja denonsseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse küsimusi.

Rahvahääletuse korra sätestab rahvahääletuse seadus.

§ 107. Seadused kuulutab välja Vabariigi President.

Vabariigi President võib jätta Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse välja kuulutamata ja saata selle koos motiveeritud otsusega neljateistkümne päeva jooksul, arvates saamise päevast, Riigikogule uueks arutamiseks ja otsustamiseks. Kui Riigikogu võtab Vabariigi Presidendi poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kuulutab Vabariigi President seaduse välja või pöördub Riigikohtu poole ettepanekuga tunnistada seadus põhiseadusega vastuolus olevaks. Kui Riigikohus tunnistab seaduse põhiseadusega kooskõlaks olevaks, kuulutab Vabariigi President seaduse välja.

§ 108. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist, kui seaduses eneses ei sätestata teist tähtaega.

§ 109. Kui Riigikogu ei saa kokku tulla, võib Vabariigi President edasilükkamatute riiklike vajaduste korral anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigikogu esimehe ja peaministri kaasallkirja.

Kui Riigikogu on kokku tulnud, esitab Vabariigi President seadlused Riigikogule, kes võtab viivitamatult vastu nende kinnitamise või tühistamise seaduse.

§ 110. Vabariigi Presidendi seadlusega ei saa kehtestada, muuta ega tühistada põhiseadust ega põhiseaduse §-s 104 loetletud seadusi, riiklikke makse kehtestavaid seadusi ega riigieelarvet.

VIII peatükk Rahandus ja riigieelarve

§ 111. Eesti raha emissiooni ainuõigus on Eesti Pangal. Eesti Pank korraldab raharinglust ja seisab hea riigi vääringu stabiilsuse eest.

§ 112. Eesti Pank tegutseb seaduse alusel ja annab aru Riigikogule.

§ 113. Riiklikud maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed sätestab seadus.

§ 114. Riigi vara valdamise, kasutamise ja käsutamise korra sätestab seadus.

§ 115. Iga aasta kohta võtab Riigikogu seadusena vastu riigi kõigi tulude ja kulude eelarve.

Vabariigi Valitsus esitab riigieelarve eelnõu Riigikogule hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust.

Valitsuse ettepanekul võib Riigikogu eelarveaasta kestel vastu võtta lisaeelarve.

§ 116. Riigieelarve või selle eelnõu muutmise ettepanekule, mis tingib nendes ettenähtud tulude vähendamise, kulude suurendamise või kulude ümberjaotamise, tuleb algatajal lisada rahalised arvestused, mis näitavad ära kulude katteks vajalikud tuluallikad.

Art. 106. Issues related to the budget, taxes, the financial obligations of the state, the ratification and denouncement of foreign treaties, and the enactment and termination of a state of emergency may not be put to referendum.

Procedures for referenda shall be established by the Law on Referenda.

Art. 107. Laws shall be proclaimed by the President of the Republic.

The President of the Republic shall have the right to refuse to proclaim a law adopted by the *Riigikogu*, and to return the law to the *Riigikogu* for debate and decision, within fourteen days of receiving it, together with the reasons for its rejection. If the *Riigikogu* re-adopts a law which has been returned by the President of the Republic, without amendments, the President of the Republic shall proclaim the law or shall propose to the National Court that it declare the law to be unconstitutional. If the National Court declares the law to be in accordance with the Constitution, the President of the Republic shall proclaim the law.

Art. 108. A law shall enter into force on the tenth day after its publication in the *Riigi Teataja*, unless the law itself establishes otherwise.

Art. 109. If the *Riigikogu* is unable to convene, the President of the Republic shall have the right, in urgent matters of national interest, to issue edicts which shall have the force of law, and which shall bear the co-signatures of the Chairman of the *Riigikogu* and the Prime Minister.

When the *Riigikogu* convenes, the President of the Republic shall present such edicts to the *Riigikogu*, which shall immediately adopt a law either confirming or repealing the edict.

Art. 110. Neither the Constitution, the laws listed in Article 104 of the Constitution, nor laws which establish state taxes or the state budget can be enacted, amended or repealed by edicts issued by the President of the Republic.

Chapter VIII

Finance and the State Budget

Art. 111. The sole right to issue currency in Estonia shall rest with the Bank of Estonia. The Bank of Estonia shall organize currency circulation, and shall promote the stability of a solid national currency.

Art. 112. The Bank of Estonia shall operate in accordance with the law, and shall report to the *Riigikogu*.

Art. 113. State taxes, fees, levies, penalties and compulsory insurance payments shall be established by law.

Art. 114. Procedures for the possession, use and control of state assets shall be established by law.

Art. 115. The *Riigikogu* shall adopt, as a law, a budget for all state incomes and expenditures for each year.

The Government of the Republic shall present a draft state budget to the *Riigikogu* no later than three months before the beginning of the budget year.

On proposal by the Government, the *Riigikogu* may adopt a supplementary budget during the budget year.

Art. 116. Proposed amendments to the state budget or to its draft, which require a decrease in incomes, an increase of expenditures, or a re-distribution of expenditures, as prescribed in the state budget or in its draft, must be accompanied by the necessary financial calculations, prepared by the proponents of such amendments, which indicate the sources of income to cover the expenditures.

Riigikogu ei tohi kustutada ega vähendada riigieelarvesse või selle eelnõusse võetud kulusid, mis on ette nähtud muude seadustega.

§ 117. Riigieelarve koostamise ja vastuvõtmise korra sätestab seadus.

§ 118. Riigikogu poolt vastuvõetud riigieelarve jõustub eelarveaasta algusest. Kui Riigikogu ei võta riigieelarvet eelarveaasta alguseks vastu, võib iga kuu teha kulutusi ühe kaheteistkümnendikuni eelmise eelarveaasta kulutustest.

§ 119. Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust, kuulutab Vabariigi President välja Riigikogu erakorralised valimised.

IX peatükk Välissuhted ja välislepingud

§ 120. Eesti Vabariigi suhtlemise korra teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega sätestab seadus.

§ 121. Riigikogu ratifitseerib ja denonsseerib Eesti Vabariigi lepingud:

- 1) mis muudavad riigipiire;
- 2) mille rakendamiseks on tarvis Eesti seaduste vastuvõtmist, muutmist või tühistamist;
- 3) mille kohaselt Eesti Vabariik ühineb rahvusvaheliste organisatsioonide või liitudega;
- 4) millega Eesti Vabariik võtab endale sõjalisi või varalisi kohustusi;
- 5) milles ratifitseerimine on ette nähtud.

§ 122. Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahu- lepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega. Eesti mere- ja õhupiir määratakse rahvusvaheliste konventsioonide alusel.

Eesti riigipiire muutvate lepingute ratifitseerimiseks on nõutav Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus.

§ 123. Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega.

Kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid.

X peatükk Riigikaitse

§ 124. Eesti kodanikud on kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduses sätestatud alustel ja korras.

Usulistel või kõlbelistel põhjustel kaitseväeteenistusest keelduja on kohustatud läbi tegema asendusteenistuse seaduses ettenähtud korras.

Kui seadus ei näe teenistuse erilaadi huvides ette teisiti, on kaitseväes ja asendusteenistuses olevatel isikutel kõik põhiseaduslikud õigused, vabadused ja kohustused. Piirata ei tohi põhiseaduse §-des 8 lõiked 3 ja 4, 11—18, 20 lõige 3, 21—28, 32, 33, 36—43, 44 lõiked 1 ja 2 ning 49—51 ettenähtud õigusi ja vabadusi. Kaitseväes ja asendusteenistuses olevate isikute õigusliku seisundi sätestab seadus.

The *Riigikogu* may not eliminate or reduce in the state budget or in its draft those expenditures which have been prescribed by other laws.

Art. 117. The procedures for the preparation and adoption of the state budget shall be established by law.

Art. 118. The state budget adopted by the *Riigikogu* shall enter into force from the beginning of the budget year. If the *Riigikogu* does not adopt the state budget by the beginning of the budget year, it shall be permitted to make expenditures each month up to one-twelfth of the expenditures of the previous budget year.

Art. 119. If the *Riigikogu* has not adopted the state budget within two months from the beginning of the budget year, the President of the Republic shall declare special elections to the *Riigikogu*.

Chapter IX

Foreign Relations and Foreign Treaties

Art. 120. Procedures for the relations of the Republic of Estonia with other states and with international organizations shall be established by law.

Art. 121. The *Riigikogu* shall ratify and denounce treaties of the Republic of Estonia:

- 1) which amend state borders;
- 2) the implementation of which requires the adoption, amendment or voidance of Estonian laws;
- 3) by which the Republic of Estonia joins international organizations or leagues;
- 4) by which the Republic of Estonia assumes military or financial obligations;
- 5) where ratification is prescribed.

Art. 122. The land border of Estonia shall be established by the Tartu Peace Treaty of February 2, 1920, and other interstate border treaties. The sea and air borders of Estonia shall be established on the basis of international conventions.

A two-thirds majority of the members of the *Riigikogu* shall be mandatory for the ratification of treaties which amend Estonia's state borders.

Art. 123. The Republic of Estonia shall not conclude foreign treaties which contradict the Constitution.

If Estonian laws or other acts contradict foreign treaties ratified by the *Riigikogu*, the provisions of the foreign treaty shall be applied.

Chapter X

National Defence

Art. 124. Estonian citizens shall be obligated to participate in national defence, in accordance with the bases and procedures established by law.

Any person who refuses service in the Defence Forces for religious or ethical reasons shall be obligated to participate in alternative service, in accordance with procedures established by law.

Unless the law, considering the special interests of the service, prescribes otherwise, persons in the Defence Forces or in alternative service shall have all constitutional rights, liberties and duties. The rights and liberties prescribed in paragraphs 3 and 4 of Article 8, Articles 11—18, paragraph 3 of Article 20, Articles 21—28, Article 32, Article 33, Articles 36—43, paragraphs 1 and 2 of Article 44 and Articles 49—51 of the Constitution may not be restricted. The legal status of persons in the Defence Forces and in alternative service shall be established by law.

§ 125. Tegevteenistuses olev isik ei tohi olla muus valitavas ega nimetatavas ametis ega osa võtta ühegi erakonna tegevusest.

§ 126. Riigikaitse korralduse sätestavad rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus.

Eesti kaitseväge ja riigikaitseorganisatsioonide korralduse sätestab seadus.

§ 127. Riigikaitse kõrgeimaks juhiks on Vabariigi President.

Vabariigi Presidendi juures on nõuandvaks organiks Riigikaitse Nõukogu, kelle koosseisu ja ülesanded sätestab seadus.

Eesti kaitseväge ja riigikaitseorganisatsioonid juhivad rahuajal kaitseväge juhataja, sõjaajal kaitseväge ülemjuhataja. Kaitseväge juhataja ja ülemjuhataja nimetab ametisse ning vabastab ametist Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul.

§ 128. Riigikogu kuulutab Vabariigi Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel.

Eesti Vabariigi vastu suunatud agressiooni korral kuulutab Vabariigi President välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni ning nimetab kaitseväge ülemjuhataja, ootamata ära Riigikogu otsust.

§ 129. Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu puhul võib Riigikogu Vabariigi Presidendi või Vabariigi Valitsuse ettepanekul oma koosseisu häälteenamusega välja kuulutada erakorralise seisukorra kogu riigis, kuid kõige kauem kolmeks kuuks.

Erakorralise seisukorra korralduse sätestab seadus.

§ 130. Erakorralise või sõjaseisukorra ajal võib riigi julgeoleku ja avaliku korra huvides seadusega ettenähtud juhtudel ja korras piirata isikute õigusi ja vabadusi ning panna neile kohustusi. Piirata ei tohi õigusi ja vabadusi, mis on sätestatud põhiseaduse §-des 8, 11—18, 20 lõige 3, 22, 23, 24 lõiked 2 ja 4, 25, 27, 28, 36 lõige 2, 40, 41, 49 ja 51 lõige 1.

§ 131. Erakorralise või sõjaseisukorra ajal ei valita Riigikogu, Vabariigi Presidendi ega kohalike omavalitsuste esinduskogusid ega lõpetata ka nende volitusi.

Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse esinduskogude volitused pikenevad, kui nad lõpeksid erakorralise või sõjaseisukorra ajal või kolme kuu jooksul, arvates erakorralise või sõjaseisukorra lõppemisest. Nendel juhtudel kuulutatakse välja uued valimised kolme kuu jooksul, arvates erakorralise või sõjaseisukorra lõppemisest.

XI peatükk Riigikontroll

§ 132. Riigikontroll on oma tegevuses sõltumatu majanduskontrolli teostav riigorgan.

Art. 125. A person in active service may not hold elected or appointed office nor participate in the activities of any political party.

Art. 126. The organization of national defence shall be established by the Peacetime National Defence Law and the Wartime National Defence Law.

The organization of the Estonian Defence Forces and national defence organizations shall be established by law.

Art. 127. The Supreme Commander of national defence shall be the President of the Republic.

The National Defence Council shall be an advisory body for the President of the Republic, and its composition and tasks shall be established by law.

The Estonian Defence Forces and national defence organizations shall be headed by the Commander of the Defence Forces in peacetime, and the Commander-in-Chief of the Defence Forces during a state of war. The Commander and Commander-in-Chief of the Defence Forces shall be appointed and recalled by the *Riigikogu*, on proposal by the President of the Republic.

Art. 128. The *Riigikogu* shall declare, on proposal by the President of the Republic, a state of war, order mobilization and de-mobilization, and shall decide on the utilization of the Defence Forces to fulfil the international obligations of the Estonian state.

In the case of aggression directed against the Republic of Estonia, the President of the Republic shall declare a state of war and order mobilization, and shall appoint the Commander-in-Chief of the Defence Forces, without waiting for a resolution to be adopted by the *Riigikogu*.

Art. 129. In the case of a threat to the Estonian Constitutional system, the *Riigikogu* may declare, on proposal by the President of the Republic or the Government of the Republic and with the support of the majority of its members, a state of emergency in the whole state, with a duration of no longer than three months.

Regulations for a state of emergency shall be established by law.

Art. 130. During a state of emergency or a state of war, the rights and liberties of persons may be restricted, and obligations placed upon them, in the interests of national security and public order, in the cases and in accordance with procedures prescribed by law. The rights and liberties prescribed in Article 8, Articles 11—18, paragraph 3 of Article 20, Article 22, Article 23, paragraphs 2 and 4 of Article 24, Article 25, Article 27, Article 28, paragraph 2 of Article 36, Article 40, Article 41, Article 49 and paragraph 1 of Article 51 of the Constitution may not be restricted.

Art. 131. During a state of emergency or a state of war, there shall be no elections to the *Riigikogu*, for the President of the Republic or to the representative bodies of local governments, nor shall their authority be terminated.

The authority of the *Riigikogu*, the President of the Republic, and the representative bodies of local governments shall be extended if they should terminate during a state of emergency or a state of war, or within three months from the termination of a state of emergency or of a state of war. In these cases, new elections shall be declared within three months from the termination of a state of emergency or of a state of war.

Chapter XI The State Audit Office

Art. 132. The State Audit Office shall be an independent state institution with responsibility for economic control.

§ 133. Riigikontroll kontrollib:

- 1) riigiasutuste, riigiettevõtete ja muude riiklike organisatsioonide majandustegevust;
- 2) riigi vara kasutamist ja säilimist;
- 3) kohalike omavalitsuste valdusse antud riigivara kasutamist ja käsutamist;
- 4) nende ettevõtete majandustegevust, kus riigil on üle poole osakute või aktsiatega määratud häälest või kelle laene või lepinguliste kohustuste täitmist tagab riik.

§ 134. Riigikontrolli juhib riigikontrolör, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul.

Riigikontrolöri volituste kestus on viis aastat.

§ 135. Riigikontrolör esitab Riigikogule ülevaate riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal üheaegselt riigieelarve täitmise aruande arutamiseks Riigikogus.

§ 136. Riigikontrolör võib oma ülesannetesse kuuluvais asjus võtta sõnaõigusega osa Vabariigi Valitsuse istungitest.

Riigikontrolöril on oma ametkonna juhina samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhina.

§ 137. Riigikontrolli korralduse sätestab seadus.

§ 138. Riigikontrolöri saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

XII peatükk Õiguskantsler

§ 139. Õiguskantsler on oma tegevuses sõltumatu ametiisik, kes teostab järelevalvet seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide põhiseadusele ja seadustele vastavuse üle.

Õiguskantsler analüüsib seaduste muutmise, uute seaduste vastuvõtmise ja riigiasutuste töö kohta talle tehtud ettepanekuid ning esitab vajaduse korral Riigikogule ettekande.

Õiguskantsler teeb Riigikogule põhiseaduse §-des 76, 85, 101, 138, 153 ettenähtud juhtudel ettepaneku Riigikogu liikme, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse liikme, riigikontrolöri, Riigikohtu esimehe või Riigikohtu liikme kriminaalvastutusele võtmiseks.

§ 140. Õiguskantsleri nimetab ametisse Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul seitsmeks aastaks.

Õiguskantslerit saab ametist tagandada üksnes kohtuotsusega.

§ 141. Õiguskantsleril on oma kantselei juhtimisel samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimiseks.

Õiguskantsler võib sõnaõigusega osa võtta Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse istungitest.

Art. 133. The State Audit Office shall supervise:

- 1) the economic activity of state institutions, state enterprises and other state organizations;
- 2) the use and preservation of state assets;
- 3) the use and control of state assets which have been transferred into the possession of local governments;
- 4) the economic activity of enterprises in which the state holds over one half of the votes determined by the shares or stocks, or whose loans or contractual obligations are guaranteed by the state.

Art. 134. The State Audit Office shall be headed by the Auditor-General, who shall be appointed and recalled by the *Riigikogu*, on proposal by the President of the Republic.

The term of office for the Auditor-General shall be five years.

Art. 135. The Auditor-General shall present an annual report on the use and preservation of state assets during the previous budget year to the *Riigikogu* at the time of the debate in the *Riigikogu* on the report of the implementation of the state budget.

Art. 136. The Auditor-General shall have the right to participate in sessions of the Government of the Republic, with the right to speak on issues related to his or her duties.

The Auditor-General, in heading his or her office, shall have the same rights which are specified by law for a minister in heading a ministry.

Art. 137. The organization of the State Audit Office shall be established by law.

Art. 138. The Auditor-General may be charged with a criminal offence only on proposal by the Legal Chancellor and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Chapter XII The Legal Chancellor

Art. 139. The Legal Chancellor shall be, in conducting his or her work, an independent official who shall monitor whether the legislative acts adopted by the state legislature and executive and by local governments are in accordance with the Constitution and the law.

The Legal Chancellor shall analyze proposals made to him or her for amending laws and adopting new laws, as well as for the work of government institutions, and, if necessary, shall present a report to the *Riigikogu*.

The Legal Chancellor shall, in the cases prescribed in Articles 76, 85, 101, 138 and 153 of the Constitution, propose to the *Riigikogu* that criminal charges be brought against a member of the *Riigikogu*, the President of the Republic, a member of the Government of the Republic, the Auditor-General, the Chairman of the National Court or a member of the National Court.

Art. 140. The Legal Chancellor shall be appointed by the *Riigikogu*, on proposal by the President of the Republic, for a term of seven years.

The Legal Chancellor may be removed from office only by a court decision.

Art. 141. The Legal Chancellor, in heading his or her office, shall have the same rights which are specified by law for a minister in heading a ministry.

The Legal Chancellor shall have the right to participate in sessions of the *Riigikogu* and of the Government of the Republic, with the right to speak.

§ 142. Kui õiguskantsler leiab, et seadusandliku või täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse õigustloov akt on põhiseaduse või seadusega vastuolus, teeb ta akti vastuvõtnud organile ettepaneku viia see kahekümne päeva jooksul põhiseaduse või seadusega kooskõlla.

Kui akt ei ole kahekümne päeva jooksul põhiseaduse või seadusega kooskõlla viidud, teeb õiguskantsler Riigikohtule ettepaneku tunnistada see akt kehtetuks.

§ 143. Õiguskantsler esitab kord aastas Riigikogule ülevaate seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohalike omavalitsuste õigustloovate aktide kooskõlast põhiseaduse ja seadustega.

§ 144. Õiguskantsleri õigusliku seisundi ja tema kantsleile töökorralduse sätestab seadus.

§ 145. Õiguskantslerit saab kriminaalvastutusele võtta ainult Vabariigi Presidendi ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

XIII peatükk

Kohus

§ 146. Õigust mõistab ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega.

§ 147. Kohtunikud nimetatakse ametisse eluaegsetena. Kohtunike ametist vabastamise alused ja korra sätestab seadus.

Kohtunikku saab ametist tagandada üksnes kohtuotsusega.

Kohtunikud ei tohi peale seaduses ettenähtud juhtude olla üheski muus valitavas ega nimetatavas ametis.

Kohtunike sõltumatuse tagatised ja õigusliku seisundi sätestab seadus.

§ 148. Kohtusüsteem koosneb:

- 1) maa- ja linnakohtutest ning halduskohtutest;
- 2) ringkonnakohtutest;
- 3) Riigikohtust.

Erikohtute loomise mõnda liiki kohtuasjade jaoks sätestab seadus.

Erakorraliste kohtute moodustamine on keelatud.

§ 149. Maa- ja linnakohtud ning halduskohtud on esimese astme kohtud.

Ringkonnakohtud on teise astme kohtud ning nad vaatavad apellatsioon korras läbi esimese astme kohtu lahendeid.

Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras. Riigikohus on ühtlasi põhiseadusliku järelevalve kohus.

Kohtukorralduse ja kohtumenetluse korra sätestab seadus.

§ 150. Riigikohtu esimehe nimetab ametisse Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul.

Riigikohtu liikmed nimetab ametisse Riigikogu Riigikohtu esimehe ettepanekul.

Muud kohtunikud nimetab ametisse Vabariigi President Riigikohtu ettepanekul.

Art. 142. If the Legal Chancellor deems that a legislative act adopted by the state legislature or executive or by a local government contradicts the Constitution or the law, he or she shall propose to the body which has adopted that act that it bring the act into accordance with the Constitution or the law within twenty days.

If the act is not brought into accordance with the Constitution or the law within twenty days, the Legal Chancellor shall propose to the National Court that the act be declared null and void.

Art. 143. The Legal Chancellor shall present an annual report to the *Riigikogu* on whether the legislative acts adopted by the state legislature and executive and by local governments are in accordance with the Constitution and the law.

Art. 144. The legal status of the Legal Chancellor and the organization of his or her office shall be established by law.

Art. 145. The Legal Chancellor may be charged with a criminal offence only on proposal by the President of the Republic and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Chapter XIII The Courts

Art. 146. Justice shall be administered only by the courts. The courts shall be independent in their work and shall administer justice in accordance with the Constitution and the law.

Art. 147. Judges shall be appointed for life. The bases and procedures for recalling judges shall be established by law.

Judges may be recalled only by a court decision.

Judges may not hold any other elected or appointed office, except in the cases prescribed by law.

Guarantees for the independence of judges and the legal status of judges shall be established by law.

Art. 148. The court system shall be comprised of:

- 1) county and city courts, as well as administrative courts;
- 2) district courts;
- 3) the National Court.

The creation of special courts for some categories of court cases shall be established by law.

The establishment of emergency courts shall be prohibited.

Art. 149. County and city courts, as well as administrative courts shall be courts of first instance.

District courts shall be courts of appeal and shall review the judgments of the courts of first instance on appeal.

The National Court shall be the highest court in the land and shall review appellate court judgments on appeal. The National Court shall also be the court for constitutional review.

The court system and court procedure shall be established by law.

Art. 150. The Chairman of the National Court shall be appointed by the *Riigikogu*, on proposal by the President of the Republic.

Members of the National Court shall be appointed by the *Riigikogu*, on proposal by the Chairman of the National Court.

Other judges shall be appointed by the President of the Republic, on proposal by the National Court.

§ 151. Esinduse, kaitse, riikliku stüüdistuse ja seaduslikkuse järelevalve korralduse kohtumenetluses sätestab seadus.

§ 152. Kohus jätab kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega.

Riigikohus tunnistab kehtetuks mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseaduse sätte ja mõttega.

§ 153. Kohtunikku saab ametisoleku ajal kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikohtu ettepanekul Vabariigi Presidendi nõusolekul.

Riigikohtu esimeest ja liikmeid saab kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse nõusolekul.

XIV peatükk Kohalik omavalitsus

§ 154. Kõiki kohaliku elu küsimusi otsustavad ja korraldavad kohalikud omavalitsused, kes tegutsevad seaduste alusel iseseisvalt.

Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega. Seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest.

§ 155. Kohaliku omavalitsuse üksused on vallad ja linnad.

Muid kohaliku omavalitsuse üksusi võib moodustada seaduses sätestatud alustel ja korras.

§ 156. Kohaliku omavalitsuse esinduskoguks on volikogu, kes valitakse vabadel valimistel kolmeks aastaks. Valimised on üldised, ühetaolised ja otsesed. Hääletamine on salajane.

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on seaduses ettenähtud tingimustel hääleõiguslikud selle omavalitsuse maa-alal püsivalt elavad isikud, kes on vähemalt kaheksateist aastat vanad.

§ 157. Kohalikul omavalitsusel on iseseisev eelarve, mille kujundamise alused ja korra sätestab seadus.

Kohalikul omavalitsusel on seaduse alusel õigus kehtestada ja koguda makse ning panna peale koormisi.

§ 158. Kohaliku omavalitsuse üksuste piire ei tohi muuta vastavate omavalitsuste arvamust ära kuulamata.

§ 159. Kohalikul omavalitsusel on õigus moodustada teiste kohalike omavalitsustega liite ja ühisasutusi.

§ 160. Kohalike omavalitsuste korralduse ja järelevalve nende tegevuse üle sätestab seadus.

XV peatükk Põhiseaduse muutmine

§ 161. Õigus algatada põhiseaduse muutmist on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust ja Vabariigi Presidendil.

Põhiseaduse muutmist ei saa algatada ega põhiseadust muuta erakorralise seisukorra ega sõjaseisukorra ajal.

Art. 151. The organization of representation, defence, state prosecution and the supervision of legality in court proceedings shall be established by law.

Art. 152. If any law or other legal act contradicts the Constitution, it shall not be applied by the courts in trying any case.

If any law or other legal act contradicts the provisions and spirit of the Constitution, it shall be declared null and void by the National Court.

Art. 153. A judge may be charged with a criminal offence during his or her term of office only on proposal by the National Court and with the consent of the President of the Republic.

The Chairman of the National Court and its members may be charged with a criminal offence only on proposal by the Legal Chancellor and with the consent of the majority of the members of the *Riigikogu*.

Chapter XIV Local Government

Art. 154. All local issues shall be resolved and regulated by local governments, which shall operate independently in accordance with the law.

Obligations may be imposed upon local governments only in accordance with the law or with the agreement of the local government. Expenditures related to the obligations imposed on local governments by law shall be funded within the state budget.

Art. 155. The units of local government shall be townships and towns. Other units of local government may be formed in accordance with the bases and procedures established by law.

Art. 156. The representative body of local governments shall be the council, which shall be elected in free elections for a term of three years. The elections shall be general, uniform and direct. Voting shall be secret.

In the elections to the local government council, all persons who have attained the age of eighteen years and who reside permanently on the territory of that local government unit shall have the right to vote, in accordance with conditions prescribed by law.

Art. 157. Local governments shall have independent budgets, for which the bases of formation and procedures shall be established by law.

Local governments shall have the right, in accordance with the law, to impose and collect taxes and to impose fees.

Art. 158. The borders of local government units may not be amended without taking into consideration the opinion of the respective local governments.

Art. 159. Local governments shall have the right to form leagues and joint institutions together with other local governments.

Art. 160. The organization of local governments and the supervision of their work shall be established by law.

Chapter XV Amendments to the Constitution

Art. 161. The right to initiate amendments to the Constitution shall rest with at least one-fifth of the members of the *Riigikogu* and with the President of the Republic.

Amendments to the Constitution may not be initiated, nor the Constitution amended, during a state of emergency or a state of war.

§ 162. Põhiseaduse I peatükki «Üldsätted» ja XV peatükki «Põhiseaduse muutmine» saab muuta ainult rahvahääletusega.

§ 163. Põhiseadust saab muuta seadusega, mis on vastu võetud:

- 1) rahvahääletusel;
- 2) Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt;
- 3) Riigikogu poolt kiireloomulisena.

Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu arutatakse Riigikogus kolmel lugemisel, kusjuures esimese ja teise lugemise vahet on vähemalt kolm kuud ning teise ja kolmanda lugemise vahet vähemalt üks kuu. Põhiseaduse muutmise viis otsustatakse kolmandal lugemisel.

§ 164. Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu rahvahääletusele panekuks on nõutav Riigikogu koosseisu kolmeviiesikuline häälteenamus. Rahvahääletus toimub kõige varem kolme kuu pärast arvates sellekohase otsuse vastuvõtmisest Riigikogus.

§ 165. Põhiseaduse muutmiseks Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt peab põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu saama Riigikogu koosseisu enamuse toetuse.

Kui Riigikogu järgmine koosseis võtab esimesel lugemisel oma koosseisu kolmeviiesikulise häälteenamusega muutmatult vastu põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis sai eelmise koosseisu enamuse toetuse, siis on põhiseaduse muutmise seadus vastu võetud.

§ 166. Otsus põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena võetakse vastu Riigikogu neljaviiesikulise häälteenamusega. Põhiseaduse muutmise seadus võetakse sel juhul vastu Riigikogu koosseisu kahekolmandikulise häälteenamusega.

§ 167. Põhiseaduse muutmise seaduse kuulutab välja Vabariigi President ja see jõustub seaduses eneses määratud tähtajal, kuid mitte varem kui kolm kuud pärast väljakuulutamist.

§ 168. Põhiseaduse muutmist ei saa samas küsimuses algatada ühe aasta jooksul, arvates vastava eelnõu tagasilükkamisest rahvahääletusel või Riigikogus.

Art. 162. Chapter I «General Provisions» and Chapter XV «Amendments to the Constitution» of the Constitution may be amended only by referendum.

Art. 163. The Constitution may be amended by a law which is adopted by:

- 1) referendum;
- 2) two successive complements of the *Riigikogu*;
- 3) the *Riigikogu*, in matters of urgency.

A draft law to amend the Constitution shall be debated during three readings in the *Riigikogu*, whereby the interval between the first and second readings shall be at least three months, and the interval between the second and third readings shall be at least one month. The manner in which the Constitution is amended shall be decided at the third reading.

Art. 164. In order to put a draft law to amend the Constitution to a vote by referendum, the approval of a three-fifths majority of the members of the *Riigikogu* shall be mandatory. The referendum shall be held no earlier than three months from the time such a resolution is adopted in the *Riigikogu*.

Art. 165. In order to amend the Constitution by two successive complements of the *Riigikogu*, the draft law to amend the Constitution must receive the support of the majority of the members of the *Riigikogu*.

If the next complement of the *Riigikogu* adopts the draft which received the support of the majority of the previous complement, without amendments, on its first reading and with a three-fifths majority of its members, the law to amend the Constitution shall be adopted.

Art. 166. A proposal to consider a draft law to amend the Constitution as a matter of urgency shall be adopted by the *Riigikogu* by a four-fifths majority. In such a case, the law to amend the Constitution shall be adopted by a two-thirds majority of the members of the *Riigikogu*.

Art. 167. The law to amend the Constitution shall be proclaimed by the President of the Republic and shall enter into force on the date established by the same law, but not earlier than three months after it has been proclaimed.

Art. 168. An amendment to the Constitution regarding the same issue may not be re-initiated within one year from the time the corresponding draft is rejected by referendum or by the *Riigikogu*.

© Väljaandja: Eesti Vabariigi Riigikantselei
Trükikoda «Vaba Maa». Tellimus nr. 148.
Hind 4.50

